

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi római kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 frt, félévre 2 frt, negyedévre 1 frt

Ugy a lap szellemi részét illető cikkek, mint az előfizetési pénzek a „Közművelődés” szerkesztőségének Gyulafehérvára a várba küldendők.

Az erdélyi római katolikus Status-gyűlés 1882-ki november 20-án tartott első ülésének JEGYZŐKÖNYVE.

Meghivattak: (lásd a „Közművelődés” 45-ik számát.)

A statusgyűlés tagjai a székesegyházban 9 órakor megtartott istenisztelet és a Szent-Lélek segítségül hívása után a püspöki lak nagy termében megjelenvén, Hilibi Gál János indítványára egy küldöttség választott, hogy püspök ur ő Nmltgát a gyűlésre hívja meg.

Püspök ur ő Nmltga b. Józsika Lajos világi elnök ur ő Nmltga kíséretében megjelenvén, s az összegyűlt statusgyűlési tagok által lelkes éljen kiáltásokkal fogadtatván, a gyűlést a következő beszéddel nyitotta meg: (lásd a «Közm.» 47-ik számát.)

Az elnöki megnyitó beszédre válaszolván Tamási Sándor, állónak és a gyűlésre nézve kötelességszerűnek tartja azt, hogy szentséges Atyánkról megemlékezvén, áldását kérje ki; indítványozza tehát, hogy e czélből mindjárt a gyűlésből távirat küldessék Rómába. Az indítvány közhelyesséssel és lelkes acclamatióval fogadtatván. —

Ugron Gábor püspök ur ő Nmltgát azon ötletből, hogy a statusgyűlés egybehívását mindjárt a püspöki székek elfoglalása után egybehívni méltóztatott, üdvözlí; de egyszersmind felhozván azt, miszerint arról kellene gondoskodni, hogy a statusgyűlésnek, mely három éven át össze nem hivatott, megtarthatása iránt garancia szerzettessék, a megnyitó beszéd több pontjaiból kiindult fejtegetését ajánlja a statusgyűlés figyelmébe; minek folytán Gál János arra figyelmezteti a gyűlést, miszerint minden tüzetes tárgyalást megelőzőleg constituálni kellene magunkat; igaz ugyan, hogy arra, hogy mint katolikus hívek hódolatunknak adjunk kifejezést egyházunk feje, ő Szentsége iránt és apostoli áldását kérjük, semmi constituálásra szükségünk nincs; de más tárgyalásokba belé nem mehetünk, mint meg nem alakult gyülekezet; azt indítványozza

tehát, hogy a tagok igazolására küldessék ki egy bizottság, mely a meghívottak lajstromának és a megjelentek meghívó leveleinek nyomán számba vegye a tagokat s erről jelentését terjeszse a gyűlés elé. Az indítvány a constituálás szükséges voltát illetőleg elfogadtatván, püspök ur ő Nmltga a bizottság kiküldését időnyeres tekintetéből mellőzhetőnek tartván, jónak látná, ha a meghívottak nevlajstroma felolvastatván a megjelent tagok ittlétüket jelezzék; mi közhelyesséssel találkozván, a nevlajstrom felolvasása után kiderült, hogy a jelen gyűlésre megjelentek:

A) az egyházi rendből:

Barts Ferencz, Kardos Ignác, Dr. Éltés Károly, Veszely Károly, Kovács Ferencz, Gergely Ignác, Andrassy István, Nagy Imre, Beke Antal, Kapatán Márton, Fábian Sándor, Kolosy Antal, Bálint Károly, György István, Möller Ede, Andrassy József, Weber Béla, Márkovich Jakab, Ninger Ignác, Csákány Adeodat, Jung-Cseke Lajos, Darvas János, Kovács Simon, Molnár János, Gidófalvy Gergely, Sántha János, Vargyasi Ferencz, Buzás Mihály, Domokos János, Décei Péter, Both Ferencz, Piringer József, idősb Lőrincz Ferencz, Finta István, Bakk Endre, Bálint László, Bárány Lukács, Puskás Alajos, Balog Elek, Dr. Tódor József, Balogh Ignác, Pál István, Weisz József, Dr. Szachy Béla, Biró Béla, Imets F. Jákó, Rieger Gottfried, Dr. Vajda Gyula, Dr. Salzbauer János.

B) a világiakból:

B. Jósika Lajos. Páll Sándor, Dr. Farkas Lajos. Filker Elek. Dr. Szamosi János. b. Jósika Sámuel. Bély Gergely. Pócsa József. Gal Lajos. Züllich István. Dr. Török Albert. Finály Henrik. Benel János. id. K. Biasini Domokos. Tamási Sándor. gr. Eszterházy Miguel. b. Szentkereszty György. b. Bálint József. b. Apor Gábor. Gál János. Sándor László. Máriaffi Albert. Groisz Károly. Girsik János. Cseh Lajos. Folert Ferencz. Mikó Bálint. Török Bertalan. Minorich Károly. Placintár Dávid. Tompos Gergely. b. Apor Károly. Geczó János. Kovács János. Gábor Péter. Lukács Béla. Ugron Gábor' ifj. K. Biasini Domokos. Mihály

Ferencz, Szilágyi Virgil, Ferenczy Miklós, Incze József, Miksa Elek, Kiss Bálint, Török Antal, Scharschmidt György, Dr. Otrobán Nándor, Gidófalvi Géza, Madár Imre, Mikó Árpád, Császár József, Ponori Sándor, Korbuly Bogdán, Gál Domokos, b. Apor János, Szentiványi Ignác, Krémer Sámuel, Wolff János, Dr. Groisz Gusztáv, Steiner Albert, Ávéd Jákó, Szentmiklós János, Moricz Gyula, Pál Gyula, Straubert Ödön, Szongott Kristóf, Czinege István, Sóo Gáspár; tehát egyházi 50, világi 68.

E szerint az Ő szentsége iránti hódolat kifejezésére a következő távirat küldetett el: (l. a Közm. 47-ik sz.) —

S a fennebbiek megállapításával püspök ur ő Nmltga a statusgyűlést megalakultnak nyilváníta.

2. A megalakulás kiegészítésére tett indítvány alapján egyhangulag a jegyzői teendők végzésével megbiztatnak a mult statusgyűléseken már megválasztott jegyzők Veszely Károly egyházi és Finály Henrik világi jegyző, a kik mellett Dr. Éltés Károly volt előadó és Gál Domokos segédkezésre szólíttatnak fel.

3. Pócsa József főispán indítványára a statusgyűlés egyhangulag elhatározza, hogy elhunyt felejtetlen főpásztora, a boldogult Fogarasy Mihály püspök ur ő Nmltga dicső emlékét, mint azon püspökét, a kinek különben is áldásdus működése sok örökemlékü mozzanatai közül kiválóan kimagaslik az a fontos esemény, hogy alatta és az ő elnöksége alatt tartatott meg az új korban újra föléledett rom. kath. autonómiát ténylegesen gyakorló első statusgyűlés, jegyzőkönyvében is hálás kegyelettel megörökíti.

4. Ezzel kapcsolatban püspök ur ő Nmltga az összes statusgyűlés egyhangu tetszésével találkozott indítványára az utóbbi statusgyűlés óta a statusgyűlés tagjainak sorából elköltözött néhai Mikó Mihály és Simon Elek emléke is a jegyzőkönyvben kegyeletesen fölemlíttetni határozatik.

5. A püspöki meghívóban mint a jelen statusgyűlés tárgyalására fölveendő ügyek elé levén sorozva: a megüresedett előadói állomás betöltése, az igazgató tanács valamennyi tagjainak megbiztatási idejük lejártá által szükségessé vált újjáválasztása, az igazgató tanács jelentésének megvizsgálása és az ehhez kapcsolt zárszámadások és költségvetések tárgyalása és a felettök való határozás, — továbbá a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumtól az országgyűlés eleibe terjeszteni szándékolt középtanodai tanulóktól szedendő magasabb tandíj iránt kifejezett szándéklatával szemben a kath. autonómiából folyó önrendelkezési jog megóvása céljára teendő intézkedések és lépések megállapítása: időnyerés és czélszerűség szempontjából a gyűlést megelőzőt értekezleten nyilvánult közohajtás számbavételével a következő sorrend állapittatik meg; először: az igazgatótanács jelentésének felolvasása s ennek utána a szükséghez képest egy vagy több bizottság kiküldése, a jelentés részletes tárgyalása és az iránta szükségeseeknek mutatkozó javaslatok előké-

szítése és előterjesztése végett; 2-szor szavazatszedő bizottságok kiküldése a megejtendő választásokra.

6. A megállapított sorrend szerint olvastatik az igazgató tanács jelentése a mint következők:

Nagyméltóságu és Főtisztelendő Püspök ur!

Tisztelt statusgyűlés!

Az 1873-ik évi statusgyűlés jegyzőkönyvének 8, 25 §§-ban foglalt határozat értelmében van szerencsénk igazgatótanácsunknak az 1879 ik évben tartott statusgyűlés óta folytatott működéséről jelentésünket a következőkben tiszteletteljesen előterjeszteni:

I. Igazgatótanácsunk tagjai valának: Elnök: Fogarasy Mihály erdélyi püspök, államtanácsos és később utóda Lönhart Ferencz főpásztorunk.

Világi elnök br. Jósika Lajos, államtanácsos ur ő nagyméltósága. Alelnök hatolykai Páll Sándor. Tanácsosok, egyháziak: Lönhart Ferencz, Barts Ferencz, Kardos Ignác, Pakó János, Veszely Károly, Kovács Ferencz, Gergely Ignác, Várady Móricz. Világiak: Páll Sándor, gr. Eszterházy János, br. Jósika Sámuel, br. Bornemissza János, Beldy Gergely, Mikó Mihály, Simon Elek, Gál Lajos, Benel János, K. Biasini Domokos, Züllich István, Finály Henrik, Pócsa József, Tamásy Sándor, Torma Károly, dr. Török Albert. Előadó Éltés Károly, titkár ifj. Filker Elek, tiszt. előadó dr. Farkas Lajos, tiszt. titkár dr. Szamosi János.

Midőn e névsoron végig tekintünk, fájdalommal vesszük észre azon súlyos veszteségeket, melyek a lefolyt néhány év alatt nem csak igazgatótanácsunkat, hanem az egész erdélyi kath. státust érték.

Mert ime gyászolnunk kell Fogarasy Mihály püspökünket, apostoli lelkü főpásztorunkat és autonómiánk megalapítóját. Bánkodnunk kell Mikó Mihály tanácsosunk elhunytá miatt, ki bölcs gondolkodása s egyenes jelleme által kitűnt közöttünk. Sajnálkozunk kell Simon Elek világi jegyzőnk elhalálzásán, ki statusunk igazának dönthetlen védeése által kitörölhetlen betűkkel írta be nevét jegyzőkönyveinkbe. Ők elhunytak, lelkeik Isten kezében vannak, mi pedig emlékeket kegyelettel őrizzük.

De a gyászt nemsokára örvendetes esemény enyhítette, t. i. cs. és ap. kir. felségének pápa ő szentsége által szentesített azon legkegyelmesebb határozata, melylyel mltsog Lönhart Ferencz fölszentelt püspököt és káptalani nagyprépostot az erdélyi püspöki székre fölemelni méltóztatott. Ezen legfelsőbb királyi kegyelmeség, valamint az erdélyi egyházmegyét: ugy főleg igazgatótanácsunkat birta őszinte örömmelnyilváníttára, mint-hogy ő méltóságában a statusgyűlés mindenkor eredménytelen munkását tisztelte. Így tehát részint elhalálzások, részint pedig a megbiztatási három év elteltével igazgatótanácsunkban az alelnöki, tanácsosi, tiszt. előadói s tiszt. titkári állomások megürülvén: méltóztassák a t. statusgyűlés nyolcz egyházi és tizenhat világi tanácsos, tiszt. előadó s tiszt. titkár megválasztása s egyik megválasztandó tanácsosnak az alelnöki teendővel való megbizása által betölteni. Azonban a fele-

lősség ohajtott szigorának fönntarthatása végett javasoljuk, hogy senki, ki az igazgatótanácsnál alárendelt hivalt visel, vagy az alapokkal és uradalmakkal bérleti viszonyban áll, az igazgatótanács tagjai közé be ne választassék.

II. Hivatalos közlekedéseinkben 1. a főméltóságu vallás- és közoktatásügyi miniszterium részéről minden alkalommal kegyességet tapasztaltunk. Trefort Ágoston miniszter ur ő Nagym, midőn velünk szemben ő Felsőége az apostoli király legfőbb kegyuri és felügyelői jogát gyakorolta: egyszerismind azon hatáskört is megtartotta számunkra, melyet autonómiai jogainknál fogva elfoglaltunk. 2. A főpásztori szék teendőink minden ágazatában bölcs tanácsadónk, vezérünk és a statusgyűlések szünetelése alatt szigoru ellenőrünk vala. És így valamint az államhatalom, ugy az egyházi felsőbbség iránt kötelességeinket leróttuk. 3. Az alapok pénztári kezelését a kolozsvári m. kir. adóhivatal vegzte, melynél a többszöri rovincsolás alkalmával nem csak kellő rendet, hanem a pénzügyi és hitelműveletek foganatosításában a tisztviselők részéről elismerésre méltó ügybuzgóságot tapasztaltunk. 4. A számvizsgálati teendőket, kivéve a tandíjszámadások fölülvizsgálását, melyet igazgatótanácsunk tisztvei láttak el, a főméltóságu vallás és közoktatásügyi miniszterium számvevősége végezte, s ugyanaz készítette az alapok költségvetéseit s zárszámadásait.

Az igazságnak megfelelőleg nyilatkozunk, midőn a számvevőség műveiben mind a szakértelmet, mind pedig a pontosságot elismerjük. Azonban mégis tekintetbe véve a számvevőségnek azon hivatását is, hogy az igazgató hivatalnak segéde legyen s mint ilyen különösen az utalványozásokat, készletben levő összegeket, bevárandó számadásokat s követeléseket minden pillanatban nyilvántartsa: az igazgatótanács kebelében egy számvevőség felállítása szükségesnek mutatkozik. 5. Az alapjaink tulajdonát képező fekvőségek közül az uradalmakat közvetlenül azok gondnokságai, egyéb fekvőségeket pedig azon intézetek igazgatóságai kezelik, melyekhez tartoznak; a felügyelést pedig igazgatótanácsunk rendes előadója s esetről-esetre kiküldött bizottságok által gyakorolta.

Az uradalmak tisztviselői karában azon változás történt, a) a kolozsmonostori uradalomról annak erdésze Récsei Papp Albert a nagyalmási uradalomhoz gondnoknak és erdésznek áthelyeztetvén s Buczi Emil ellenőr uradalmi ispánná neveztetvén, az erdési s ellenőri teendőkkel Szopos Demjén nagyalmási erdőgyakornok bizatott meg. De ez elhunyván, helyébe Eibel Gusztáv nyug. kir. erdész alkalmaztatott. Továbbá a Nagyalmasra áthelyezett Lussich Albert irnok helyébe Fekete Márton végkielégítéssel eltávozott csik somlyói gymn. tanár vétetett föl.

És mivel az uradalom jószágaiban folyvást tartótagosítási s elkülönítési munkálatok, zsellérek elleni perek, faárusítás, építkezések az irodai teendőket megszorítják: egy díjnok ideiglenes alkalmazása szükségessé vált.

6. A nagyalmási uradalomnál alkalmazásban volt ideiglenes ispán és ellenőr szolgálatából kilépett, az ispáni állomás megszüntetett, ellenőrré Lussich Albert, előbb kolosmonostori irnok neveztetett ki. Az erdőségnek az újabb erdőtörvény értelmében való berendezésével s az erdészeti ügyekben való segédkezésre Enderész Frigyes alkalmaztatott. Ezen uradalom gondnokságánál egy irnok s egy díjnok van szolgálatban. Az alapok és uradalmak pénzügyeit a lefolyt években is Haller Rezső kolozsvári ügyvédi kamarai elnök szakértelemmel, kitűnő szorgalommal s gyakran szép eredményyel kezelte s egyéb jogi eszélyes és tapintatos tanácsadónk vala.

7. Mint mérnökök Herezeg Lajos nyug. kir. főmérnök, Korbuly József és Kovács János vasuti mérnökök működtek; továbbá a kolozsvári kir. adófelügyelőség szakfériai, kik a kolosmonostori uradalom malmának árvíz által elszakított oldaltöltése helyreállításában nagy segítségünkre valának.

Végül 8. Nem mulaszthatjuk el azon szives kétség megemlítését, melylyel a hatáskörünkhöz tartozó ügyekben nem csak az egyházak előljárói, a tan- s nevelőintézetek igazgatói, hanem a helyhatósági s királyi hivatalok is megkeresésünket fogadták és viszonzták s ekkép küldetésünk teljesítését megkönnyebbitték.

III. Egyházi ügyekben 1) azon kegyuri kötelességeken kívül, melyeket a kolosmonostori uradalom a birtokain fekvő kolosmonostori, bácsi, kajántói, jegegyei, s a vallásalap a nagyszebeni, marosvásárhelyi s székelyudvarhelyi parochiák iránt teljesített, valamint azon segélyezéseken kívül, melyek a vallásalaphól némely lelkészi javadalmaknak rendszeren kijártak, ugyan csak a vallásalaphól templomok, papilakok építésére vagy pedig azoknak helyreállítására és kijavítására segélyezésben részesültek: Tüskös, Hodos, Teke, Mező-Szenygel, Mikó-Ujfalu, Oláhtoplica, Túr, Esztelnek, Szerdahely, Felvincz, Csicsókeresztur, Sárpatok, Mező-Sámson, Szőkefalva, Mócs, Naszód, Alsó-Jára, Udvarhely-Sz. Tamás, Bálványosvárálja, Ilyefalva, Abosfalva, Szárazpatok, Kaál, Györgyfalva, Bánfihunyad. Az e czélra fordított összegeket az alap zárszámadásai tüntetik ki. 2) A más testületek és egyesek által gyakorolt kegyuri kötelességek telekkönyvi biztosításának ügyében jogtudósok véleményeit kikérvén, azokat ezennel a t. statusgyűlésnek érdemleges tárgyalás végett betérjesztjük. 3) Boldog emlékü Fogarasy Mihály főpásztorunk elhalálózásával az erdélyi püspöki javadalom megürülvén, annak átvevését, időközi kezelését s legkegyelmesebben kinevezett új főpásztorunknak való átadását, valamint az időközi (intercalaris) jövedelmek — melyek egy hóra 5043 frt 99 kr. tettek — beszállítását a vallásalapba, kiküldött biztosok által eszközöltették.

IV. Népiskolai ügyekben csak annyira terjeszkedhettünk, a mennyire az elemi iskolai alap ereje engedte. Ezen alaphól a tanítóknak járó fizetéseken és segélyezéseken kívül építkezésekre segélyt nyertek: Nagyenyed, Méréfalva, Alcsernáton, Altorja, Bükkszád, Károlyfe-

hérvár, Hátszeg, Etéd, Ilyefalva. A kiadásokat a zár- számadások kitüntetik. A pénzalap gyarapítására a kö- zelebbi statusgyűlés különböző módozatokat ajállott: ezek között azt, amely országos gyűjtés megindítására vonatkozott, a hazai nyomott pénzügyi helyzet miatt foganatosítani nem lehetett. A többi módozatok helyi érdekűek valának s itt-ott a helyi iskolák javára kivet- tettek is. Azonban az 1877-ik évi statusgyűlés által el- rendelt gyűjtés az 1879-ik évi statusgyűlés után is foly- tattatván, eredményét, mely boldog emlékü Fogarasy Mihály püspöki nagyszerű alapítványán kívül késpénz- ben 2461 frt 11 kr, s urbéri kötvényben 200 frtból állott (1833/320) 1880 sz. a közzétettük ugyan, azonban a t. sta- tusgyűlésnek is bemutatni köteleességünknek ismerjük. Ezen kimutatás közzébocsátása óta még befolyt 66 frt. 81 kr, mely a beküldőknek köszönettel nyugtáztatott

V. A tanítói nyugdíjazat alapszabályait jóváhagyás végett 1879-ik évi decz. 18-án (1706/325) sz. a. vallás- és közoktatásügyi miniszter ur ő nagyméltóságához fölterjesz- tettük volt; de ez egyben leiratot még nem nyerhetvén, föltesszük, hogy ezen módosított szabályokat ő nagyméltósága kegyes tudomásul vevén, hallgatagon jóváhagyáni méltóztatott. Miért is 1882. szept. 5. (1123/300) sz. a. bejelen- tettük ő nméltóságának, hogy ezen szabályok életbelépte- tése végett az előleges intézkedéseket megindítottuk. Ezen szabályok 25. §. értelmében az egyházközségek nyugdíj il- leték ezimén minden 100 lélek után évenként egy forinto- fizetvén, minhogy oly e, yházközségek is vannak, melyek az országos tanítói nyugdíj intézet terhét is kötelesek hord- dani, ezekre nézve abban állapotunk meg, hogy az ily egyházközségek a nyugdíj illetéket az alapba lélekszám szerint csak erdélyi nyugdíj képes tanítóik számának ará- nyában fizessék.

Ezen, püspök ur ő nagyméltósága által is elfogadott méltányos elv szerint az elemi iskolai alpból javadalma- zott vagy segélyezett tanítókkal ellátott 59 egyházközség- ből évenként 489 frt 84 kr. foly be az alapba, a 71 nyug- díj képes tanító pedig 5 frtjával összesen 355 frtot fizet be. Főpásztorunk ő méltósága 1882. szept. 22-én 2557. sz. a. (1297/1882) utasítani méltóztatott a lelkészeket, hogy miután a mi nyugdíj intézetünk új alapszabályai 1883. évi január 1-én lépnek életbe, a községekre eső nyugdíj illetékeket 1883. január 1-től fogva hiveiktől szedjék be, s a befolyt összeget a kerületi esperesi hivatal utján minden év május hó 1-ig ő méltóságához terjesszék föl. E szabályok végre- hajtasából még csak az alapítványi főpénztárnál a tanítók eddigi nyugdíj illetékének beszüntetése és az új szabályok által kiróttaknak beszédése van hátra; mi végből a szük- séges intézkedések, melyekkel miniszter ur ő nagyméltósá- gának idézett újabb fölterjesztésünkre kért válaszanak be- várása miatt késedelmeztünk, a statusgyűlés után megte- hetők.

VI. Gymnasiumaink.

1. Azok látogatottsága:

Kolozsvári főgymnasium	} Ez iskolákat látogat- ta összesen: az 1880—81 tanév- ben 1378 tanuló.
Székely-Udvarhelyi „	
Csik-Somlyói „	
Brassói „	

Károlyf-hérvári 1—6 osztály	} az 1880—81 tanév- ben 1469 tanuló az 1881—82 tanév- ben 1343 tanuló.
Károlyf-hérvári 7—8 „	
Maros-Vásárhelyi 6 oszt.	
Kantai 4 oszt.	
Erzsébetvárosi 4 oszt.	
Szamosujvári 4 oszt.	

1. A tanulók vallása.

	1879/80	1880/81	1881/82 tanévben.
Rom. kath.	1006	1015	970
Görög kath.	214	210	200
Gör. keleti	84	93	79
Agostai	20	23	19
Helv. hitv.	52	60	74
Unitarius	3	24	6
Héber	62	71	70

Ezen kimutatásokból látszik, hogy a tanulók létszáma, ha nem is nagyon szembetűnőleg, az utóbbi három év alatt csökkent, mi ha némiképp iskoláink szigorubb fegyelmének tulajdonítható is, mégis nagy befolyással lehet arra némely szülők előszeretete a nem katolikus tanintézetek iránt, ta- lán azon okból, hogy a collegialis rendszerben a gyermek felügyelés alatt lehet, míg minálunk, a kik a finövelében nem helyeztettek el, többnyire magukra hagyatnak.

3. 1878/79-ről 14 okleveles, 7 tanári vizsgálat alól fölmen- tett tanár mutatott volt ki; az 1881/82 tanév végén pe- dig a hitoktatókon és rendkívüli tantárgyak tanárain kívül már 43 tanképesített tanárunk volt; e tekintetben tehát ha- ladás észlelhető.

A tanárok kinevezésében főpásztoraink igazgatótaná- csunkkal egyetértő eljárást méltóztatnak követni. A ke- gyesrendi tanárookra nézve azon megállapodást tartottuk irányadónak, hogy ők tanképesítések esetében is csak, ha erdélyi gymnasiumainknál már három évet meglegedé- sünkre szolgáltak, részesíttessenek 600 forinton fölül még 200 frt pótlékban. Mivel azonban a rend kormánya külö- nösen az utóbbi évben a kolozsvári gymnasiumhoz igen je- les tanférfiakat alkalmazott, kik más tanodáknál már huza- mos éveken át szolgáltak, ugy a tanügy, mint az irodalom terén érdemeket gyűjtöttek s néha jobb állomást hagytak el, mint a milyent mi a 600 frtos dotatioval nyujthatunk; azért kérjük a statusgyűlést, hogy az ily esetekben köve- tendő eljárásról szabályt alkotni sziveskedjék.

4. A tanodai épületekben a lefolyt tanévek alatt lé- nyeges változások nem történtek, csupán csak a szükséges javítások foganatosítottak.

5. Taneszközök és könyvtárak.

Gymnasiumaink általában el vannak látva a termé- szetrajz, természettan, vegytan, földrajz, szabadkézi és mér- tani rajzhoz és testgyakorlathoz megkívántató eszközökkel. A könyvtárak is szépen gyarapodnak.

6. Az intézetek költségei:

- Bevétel a különböző alapok, polg. testületek, egy- házközségektől s vegyes forrásokból 117210 frt 00 kr.
- Kiadás személyi és dolog szükségletekre, ösztöndíj- jak- és segélyezésekre 101557 frt 89 kr.

7. A tanterv, melyet a miniszterium kiadott, minde- nütt megtartott azon különbséggel, hogy a brassói főgym- nasium első és második osztályában a németnyelv heti 1

órával, mint köteles tantárgy adatott elő. Ezen változtatást a helyi viszonyok követelték.

8. A tananyagot mindenütt feldolgozták és befejezték.

9. Tankönyvekül csak a felsőbb helyről engedélyezett könyveket használták.

10. Rendkívüli tantárgyak voltak: Kolozsvárt gyorsírás, szépírás, zene, ének, román nyelv. Sz.-Udvarhely ének és zene. Csik-Somlyón ének és zene. Brassóban szépírás, ének, zene. Károlyfehérvárt ének, zene, román nyelv. Marosvásárhelyt ének és zene. Kantában és Erzsébetvároson szépírás, ének és zene. Szamosujvart ének és zene.

11. Ifjúsági könyvtárak, olvasóköri: Kolozsvári önképzőkör, melynek könyvtára 933 mű, készpénze 331 frt. Székely-Udvarhelyi önképzőkör, mely fogalmazásokkal és szavaslásokkal foglalkozik. A csiksomlyói hasonlóan, ennek könyvtára 406 mű. Kfehérvári önképzőkör hasonlóképp eredeti művek készítésében s szavaslásban gyakorolja magát. Az ifjúsági könyvtár 1225 db, készpénze 75 frt.

Az ifjúsági könyvtár Mvásárhelyt 1713. Kantában 120, Erzsébetvároson 60, Szamosujvart 546 darabot számlál.

12. A tanárok kötelességeiket buzgón teljesítették s nem csak az intézetekben, hanem azokon kívül is minden alkalmat megragadtak, a hol állásukhoz képest a közügynek szolgálhattak. 13. A tanári tanácskozmányok mindenütt pontosan megtartottak, melyeken az intézetek anyagi és szellemi állapotát érdeklő ügyek vétettek tárgyalás alá. 14. A tanítás eredménye általában mindenütt kielégítőnek mondható, noha több helyt a járványosan kiütött himlőbetegség sok akadályt gördített az előhaladás elé. 15. A fegyelmi rend is általában megfelelt a törvényeknek. Az 1881/82-iki tanévben egyszerű fegyelmi eljárás Kolozsvárt 6. Csiksomlyón 56. Brassóban 22. Kfehérvárt 66. Mvásárhelyt 89. Kantában 14. Erzsébetvároson 7. Szamosujvart 27. Súlyosabb: Csiksomlyón 10. Brassóban 6. Kfehérvárt 2. Mvásárhelyt 1. Kantában 3. Szamosujvart 12. Eltávolított: Kolozsvárt 1. Szudvarhelyt 4. Csiksomlyón 1. Brassóban 5 tanulónál alkalmaztatott.

Mindezekről az intézetek által kiadott Értesítők bővebb felvilágosítást nyújtanak.

VII. A tanári nyugdíjalap szabályait, a mint a statusgyűlés elfogadta volt, életbe léptettük. Ezen alap jelen állásáról a kolozsvári magy. kir. adóhivatal által készített kimutatást ezennel mellékeljük.

VIII. A finőveldei ifjaknak az elmúlt 1880/81 s 1881/2 tanévekben úgy magaviselete, mint tanulmányi előhaladása általában jó volt; csak néhányat kelle jobb magaviseletre s szorgalomra serkenteni, vagy pedig az alapítvány élvezetétől elejteni.

Alapítványi hely megürült:

	1880.	1881.	1882.
A károlyfehérvári finőveldeben	5	6	8
A székelyudvarhelyi "	5	6	11
Csiksomlyói "	4	5	8
Marosvásárhelyi "	6	8	6
Kantai "	7	7	5
Kolozsváriakban	34	20	30

melyek az alapítványi helyek visszaadása, áthelyezések és új növendékek fölvétele által töltettek be. Az új növendékek fölvételénél első sorban tekintetbe vétettek a rokonsági jogon folyamodók, azután a kitűnők s jelesek, végre a közepes jó tanulók, és a kiket családi állapotuk az átvevések jótekonyságára utalt.

Az elhelyezést nyert alapítványos ifjak létszáma a gyulafehérvári finőveldeben 21, a székelyudvarhelyiben 36, a csiksomlyóiiban 35, a marosvásárhelyiben 22, Kolozsváriakban 125 vala. De ezen létszám évközben többé-kevésbé hullámzott.

Ezenkívül minden intézetben fizetéses ifjak is részesültek növelésben, sőt főlzolgaló tanulók is vétettek től, kik mint az alapítványos ifjak, ingyen ellátásban részesültek. Ily szegény tanulók voltak.

1879/80. 1880/81. 1881/82.

A károlyfehérvári finőveldeben	5	3	4
A székelyudvarhelyi finőveldeben	5	5	5
Csiksomlyói finőveldeben	3	3	2
Marosvásárhelyi finőveldeben	5	5	5

A kantai és kolozsvári finőveldekben ellátott servitorok számát az illető igazgatóságok nem mutatták ki. Ámbar csak helyeselhető, ha a növeldei igazgatók a szegény sorsu ifjakat, sevitoroknak alkalmazva ingyen ellátásban részesítik, azonban előfordulható kellemetlenségek kiküldése végett valamint eddig, ugy ezentul is fentartandó azon szabály, hogy a servitorok tartása az intézetnek számadásában igazolt kiadási cimnek nem tekinthető.

Az élelmezési általányok egy ifjura a gyulafehérvári finőveldeben 105 frt, a székelyudvarhelyiben 100, a marosvásárhelyiben 105, a kantaiban 80, a csiksomlyóiiban 100 s a kolozsvári növeldekben 109 frtra számíttatnak. Azonban a két finővelde ellátása az 1880/81-ik tanévtől kezdve a nagymási uradalomra bízott, mert ezen növeldek számadásai több évről és igen nagy összegekről hátralékban lévén, az előbbi élelmezési rendszer folytatása ajánlatosnak nem mutatkozott; az igazgatóság az élelmezés terhétől fölmentetvén, a tulajdonképi nevelésre több időt nyert; a finőveldek jóméretű és egészséges tápszerrekhez jutottak, az uradalomnak természetes s állandó piacza biztosított, s végre mind az uradalmi, mind pedig a finőveldei oeconomia felügyelése megkönnyebült. A finőveldek számára az uradalomból hétről-hétre beszállított czikkok elszámolásában a kolozsvári piaci árak irányadók.

Az 1879-ik évi statusgyűlés azon bizottsági javaslatot elfogadta volt, hogy jövőre, a midőn valamely alapítvány jövedelmei az élelmezési évi ellátásra szükségeltető összeget nem fedezik, az alapítvány oly kikötéssel adományoztassék, hogy az illető javadalmas a hiányzó összeget előre köteles lefizetni, mit ha nem tesz, az alapítványtól elesik s annak folyó jövedelme tőkésítettik; azonban ezen határozat nem látszott végrehajthatónak, mert igen számos alapítvány van, melyeknek évi jövedelme 3-50—

60 frt; már ha az illető javadalmak ezeket kiegészíteni, még pedig előre tartoznak: akkor azon szegény családok tagjai, melyek ezen alapítványokhoz igényt tartanak, sok ideig ki fognak zártni őseik jótéteményének használásából. Továbbá ezen határozat foganatosítása által az elhelyezendő ifjak számára, a kiutalandó élelmezési átalányok összegében, az adandó számadásokban és így a finöveldek igazgatásában sok bonyodalom és bizonytalanság állott volna be, nem tekintve azon kellemetlenségeket, melyeknek a finöveldei igazgatók kitétettek volna. Megjegyzendő, hogy sok régi családi alapítvány a családoknak idő folytán bekövetkezett nagymérvű elágazása miatt családi jellegét már csaknem elvesztette, s ugyszólva közös alapítvánnyá vált, melyhez nem csak egyes családok, hanem egész községek sőt vidékek tartanak igényt.

Az alapítványi helyekért beérkezett folyamodványok ellátásából kitűnt, hogy a kik igazolt rokonsági jogon folyamodtak, ha különben előhaladásuk is ajánlotta őket, még akkor is valamely alapítványra főivétek, ha talán az általuk követelt alapítványi hely nem volt üres, vagy annak dotatioja nem volt elegendő. Miért úgy vélnők, hogy idézett statusgyűlési határozat csak azon alapítványokra nézve foganatosítottassék, melyekről az illető családok maguk kívánják; különben pedig az ily alapítványok tőkéje mindig sértetlenül fentartatván, kamataik az illető finöveldek ellátására, mint eddig, ugy ezentul is kiutalhatók legyenek. Hogy a családok ilyen kívánata beavatandónak látszik, oka az, mert különben őket nélkülök kellene megterhelni. A tőkék sértetlen fentartását az igazság követeli. A kamatok kiutalhatása pedig a családoknak nem hátrányos; mert jöreményű fiaik valamint eddig, ugy ezentul is kiváló figyelemben fognak részesülni, — de az intézetnek, hogy mint az alapítók ohajtották, fenállhasson, szükséges.

A gr. Nemes Árahám alapítvány 17000 ft 5⁰/₁₀₀ tőkéje telekkönyvileg biztosítottván, minthogy annak jövedelmeit a statusgyűlés a székely-udvarhelyi reálnodát látogató háromszéki ifjaknak adandó ösztöndíjra ohajtotta fordíttatni: evégből az alapító levél tervezetét elkészítettük, s azt b. e. alapító jogutódával közöltük, ki azt lényegében el is fogadta. Azonban gróf ur ő méltósága azon kívánatát, hogy ezen alapítványok tárgyalásánál ugy a statusgyűlésen, mint az igazgatótanács üléseiben megjelenjék, kivihetőnek nem találtuk. Ez ügy tehát még tárgyalás alatt áll.

A csik-somyói megyeháznak tan- és nevelési célra való átvétele végett az előleges lépések megtették ugyan, azonban érdemleges határozat még nem hozott.

IX. A nagyszebeni Teréz-árvaházban elhelyezett növendékek létszáma.

	1879/80.	1880/1.	1881/2.
tanév végén volt az intézetben			
gymnasia	21	27	27
elemi iskolás	84	89	103
külpóráson gymnasia	5	3	4
elemi iskolás	10	4	10
iparra adatott	15	4	4

Leányka az apáczáknál 22 22 20
külpóráson — — 1

2. A vallás-erkölcsi nevelésre mindig kiváló gond volt fordítva.

3. Az egészségügy tetemesen javult, amennyiben az ezen intézetet évtizedek óta látogató szembetegségnek (hártyalob) annyira eleje vétetett, hogy a ragály tovább terjedése meggátoltatván, a régiebb növendékek közül is az 1881/2 tanévben csak kettőt kellett kórházzal gyógyíttatni s azok is hazulról hozták magukkal az ártalmas kórt.

4. A nevelés-tanítás ügye kellő sikerrel vezetett, noha a szembetegség miatt a növendékeket egymástól szigoruan el kellvénkülönteneni, e miatt a tanuló és nevelő erők megoszoltak.

5. A tan és nevelő személyzet létszámában változás nem történt.

6. Az élelmezés bérlőnek volt kiadva, ki elvállalt kötelességének híven megfelelt. Általában pedig

7. ezen intézet amig nemes alapításában, ép oly áldásos működésében, miért igazgatótanácsunk több alkalommal elismerését nyilvánította ezen intézet tisztai és tanítói személyzetének, kiválóan pedig Roskosni Elek igazgatónak.

X. Az alapok kezelésében azon kisebb változásokon kívül, melyek a zárszámadásokban kitüntetettek, következő nevezetesebb mozzanatok fordultak elő:

1.) Vallásstudományi, ösztöndíj- s elemi iskolai alapjaink ellen a királyi kincstár még 1874-ben tetemes követeléseket támasztott volt, melyek közül azok, melyek az ösztöndíj alapot terhelték, már kiegyenlítették, a tanulmányi alap tartozásának is egy része lezaratott s a még hátralevő rész is ki lesz egyenlithető. Azonban a vallásalap ellen 96541 frt. 3 kr. és az elemi isk. alap ellen 27366 frt. 17¹/₂ kr. iránt támasztott követelésre nézve, mely összegek ezen alapok zárszámadásaiban adományok címén vezetettek, vallás- és közoktatásügyi miniszter ur ő Nméltságának többször, legutóbb pedig 1880. évi nov. 28-án 3348 sz. a. ismételt azon fölhívására, hogy ez összegek törlesztéséről érdemleges jelentést terjesszünk fel ő Nagyméltóságához, 1880. évi dec. 7-én (1916/863) sz. a. azon okból, mivel a nevezett két alap ellen ily tetemes összegek iránt támasztott követelés jogosságáról nem szerezhettük meg azon meggyőződést, melyre nekünk, mint az alapok választott s választóiknak felelősséggel tartozó képviselőinek, szükségünk van, kénytelenek valánk kijelenteni, hogy a kincstár által támasztott eme követelések érdemleges tárgyalásába mindaddig nem bocsátkozhatunk, míg azokat részletenkint és tételenkint beigazolvva nem látjuk,

2.) Papságunk tized-kárpótlása addig is mig tisztáztatik, a vallásalapból előlegeztetett volt, miért is a vallásalapnak az erdélyi földterhermentesítési pénztár ellen tetemes követelése állott fenn. Ebből sikerült 27270 frt. értékű földt. kötelezvényt s 10 frt. 19 kr. kiegyenlítési készpénzt kiutaltatni. A többi még hátralé-

kos követelések tisztázása ügyében pedig főpásztorunk ő Nméltóságá nagybecsű véleményét kértük.

3. Az 1881. év folytán alapjaink 870,000 frt értékű erd. földt. kötvénye eladtván, a befolyt készpénzből 680,000 frt névértékű 5%-os magyar papírjaradékkötvény és 207,000 frt névértékű magyar vasuti kötvény vásároltatott, melyből 231,100 frt névértékű magy. papírjaradékkötvény vasuti kölcsönkötvényre convertáltatva, azon műveletek által az alapoknak összesen 2969 frt 77 kr. évi kamatnyereménye éretett el, mint remélők.

4. A küükülvári uradalomra s ahoz tartozó fajszí és boldogfalvi részekre 6% kamat mellett 80,000 frt kölcsön kéretvén, azt főpásztorunkkal és székes káptalanával folytatott tanácskozás után megszavaztuk és a tanulmányi alapból kiadtuk.

XI. A Terézváriháza alap hátralék követeléseinek per útján való érvényesítését határozván el az 1879. évi statusgyűlés, miután vallás- s közoktatási miniszter ur ő Nagyméltóságá 1881. okt. 22. 36,515 sz. a. arról méltóztatott minket értesíteni, hogy az ezen követelés érvényesítésére célzó tárgyalások tovább folytatását, mert a pénzügyminiszter a követelt 20,280 frt kifizetésébe bele nem egyezik, elejtendőnek találta: igazgatótanácsunk ez ügyet véleményadás végett jogtanácsosának kiadta. Hasonló választ nyertünk az árva-házat a sorsjátéki jövedelemből illetett évi 840 frt s a nagyszabeni Orsolya zárdát illetett 756 frt s azt kiegészítő 252 frt alapítványról is, mely utóbbi kérdések eldöntését főpásztorunk ő Nméltóságá törvényszék elé vitetni indítványozván, instruálás alatt állanak.

XII. Az alapok és uradalmak jogügyei. Az alapoknak 1878. végén volt 48 peres ügye 1881. év végén 17-re szállott le, a kolosmonostori uradalomé pedig 15-re a nagyszabamú taxás perekén kívül. Ugy az alapok, mint az uradalmak pereit rendszeres folyamatban vannak s kellő védelemben részesülnek.

XIII. A gyulafehérvári káptalani és kolosmonostori conventi levéltáraknak az országos levéltárakkal való egyesítése s e végből Budapestre való szállítása törvényhozás tárgyává tétetvén, a püspöki székekkel egyetértőleg más erdélyi felekezetek jeles férfainak véleményét is meghallgatván, fölrítalig kértük a főrendi házat és belügyminiszter ur ő Nméltóságát, hogy ez ügy tárgyalását mindaddig függőben tartani méltóztassanak, míg igazgatótanácsunk ezen levéltárak jogi természetéről részletes és okadatolt fölterjesztést tehet, s a tárgyalás ezen elhalasztásának kieszközléséért Haynald Lajos bibornok-érsekünk ő Eminentiájához is folyamodtunk. Ő Eminentiája ügyünket kegyelmes pártfogására méltatván, minthogy a törvényhozási tárgyalást már elhalasztani nem lehetett, érdekeink lehető megóvása végett a törvényjavaslatnak oly módosítását sikerült kivívnia, mely nekünk a statusunkat s egyházmegyénket illető okiratok kiválasztására jogot adott. A törvény megalkotása után annak végrehajtásánál azon kiválasztás, a mennyihen belügyminiszter ur

ő Nméltóságá engedélyezte, meg is történt, a levéltárak pedig Budapestre szállítottak.

XIV. A nagyalmási uradalom személyzete ügyéről a II. pontban említést tevénk. A mi már az uradalom kezelését illeti, mint már a közelebbi két statusgyűlésnek bejelentetett, ismételten megkísértetett volt az uradalom gazdasági ágazatának haszonbérbe adása; azonban alkalmas haszonbérlek hiányában sikertelenül és hála Istennek, hogy a szegényes kezelési rendszertől, mely már oly sok erdélyi birtokost és birtokot tett tönkres és statusunknak is a kolos-monostori uradalom haszonbérleteiben soha ki nem számítható károkat okozott, legalább a nagyalmási uradalmat illetőleg megmenekedtünk. 1877 késő nyarán tehát a mezőgazdaság beruházásaihoz fogtunk s a legszükségesebb igaerőt: 30 ökröt, néhány bivalt és lovat s gazdasági eszközöket beszerztük, tenyészállat pedig csak 600 drb malacz vásároltatott azon szándékkal, hogy idővel ezekből egy sertésnyáj alakittatik. 1878-ban a beruházást 200 drb erdélyi anyajuh s 100 dr, egyéves malacz bevásárlásával folytattuk. 1879-ben a beruházás folytatása csak néhány borju bevásárlására szorítkozott. A tenyészállatok beszerzése által elertük azt, hogy az uradalom szarvasmarha-állományának minden korosztálya egy évesől kezdve 8 évesig kellő számú állattal ellátatván, és uradalom többé igás marhát nem vásárol, hanem a kisorozandó öreg ökröket, melyek meghizlalva értékesíttetnek, évenként 20, 24 drb fiatalal pótolhatja és így a 30 drb ökröt helyett, melylyel a gazdaság megkezdett, ma már 48 drböt, sőt sürgős munka idejében a négyéves tulkokkal, tehenekkel és hizlalásra bevásárolt ökrökkel s bivalokkal együtt 80 drbot is foghat járomba.

A gazdaság ez ágánál még csak a fajjellegű tenyészállatokban van hiány, melyek azonban idővel hasonlóképp beszerezhetők. A sertésállomány, mely a legjobb nevű tenyésztőktől szereztetett be az utóbbi három évben piacra bocsátott 10—12,000 frt értékű süldők és ridegek mellett már 148 anyakocából és 740 drb kanból álló igen szép nyájjal gyarapodott. A gazdaság ezen ága művelésére az uradalom helyi viszonyai igen kedvezők levén, annak ápolása ajánlatosnak látszott s jövedelmezősége még eddig kielégítő volt.

A juhtenyésztés e hegyes vidéken nem annyira közvetlen, mint inkább csak a mezőgazdaság javára eső közvetett hasznot hajtott. A lótenyésztésben szigorú takarékoskosságot követve, csak az igás kanczáktól nyertünk különben igen szép 7 drb csikót, melyek pár év alatt részint tenyészanyáknak, részint igásoknak befognak válni.

Az állatok szaporítása után már a birtok javításához is, melyet az előbbi tulajdonos csaknem kiméletlenül kiaknázott, hozzá láthattunk. Legelőbb is az uradalom legértékesebb mezőgazdasági részét, mely Nagyalmás és Középlak között fekszik, biztosítottuk töltések által az Almás vize gyakori kiáradása ellen. Továbbá a trágyázás juhval és tengelyeken folyt. A vetésforgás szabályoztatott, s a helyi viszonyoknak megfelelően bu-

za, rozs, árpa, tengeri és zab annyi vettetett, amennyit az ígás és fogadtatott erők megbirtak. A főbirtokon, Nagymalmason, az uradalomnak természetes rétye nem levén, takarmányt csak a hegyi kaszálókból és termelés utján különösen a mindig jól fizető lóherből nyertünk. A takarmányt az első években részes művelők, az utóbbi három évben pedig már saját erők gyűjtötte föl. Az italmérés 1877-ben 2300 frtért hasznóbérbe adatott volt, — de a bérlő már 1878. októberben lemondván, azóta házilag kezeltük s a 2300 frt hasznóbérlet helyett évenként 32 — 3500 frt tiszta jövedelmet hajt.

Ezen jövedelmi ág emelése, valamint a gazdasági termények jövedelmesebb értékesítése és a birtok javítása végett egy gazdasági szeszfőzde építése szükségesnek mutatkozván, az 1880—81-ben felépített és berendeztetett; 12943 frt 82 krba került. — De már az 1880—81. idényben a szeszből 3321 frt 93 kr. tiszta jövedelmet hajtott a nyert trágyán, marhahizlaláson és hullfa értékesíthetésen kívül.

1880-ban, mint előbb említettük, a kolozsvári két finővelde nék ellátása, mely évenként 13—14000 frtba került, az uradalomra ruháztatván, ez okból valamint a szeszfőzde nék szükséges őrlések végezhethése miatt (a tengeri párolo akkor még nem mutatkozván célszerűnek) egy jóvaló, műszerkezettel is ellátott malomépítése viz- és gőzerővel hasznosnak, — sőt kerülhetlennek tűnven föl, az 1880—81-ben el is készült, a beszerzett gőzmozdonnyal és cséplőgéppel együtt 17917 frt 96 kr.-ba kerülvén. — E kisszerű műmalom jövedelmeseége kielégítő, a gőzmozdony és cséplőgép pedig beszerzési árának kétharmadát már kikereste. Nem mondható ugyan, hogy az uradalom gazdasága a mintagazdaszatok közé volna sorozható, mint azt elérni nem is szándékoztuk; — de mégis az eddigi kezelés által azt már elértük, — hogy ugy ígás, mint tenyész-állatokkal el van látva, birtokjavítási eszközei megvannak, terményeit nem kénytelen nyersen szállítani piacra, hanem vagy szesznek, vagy lisztnek feldolgozva, illetőleg hus és zsír alakban; piacza pedig saját italmérési joga és a kolozsvári két finővelde élelmezése által csaknem teljesen biztosított. — Az erdészeti ágazat jövedelme tűzifából, makk- és gubacstermésből s erdei legeltetésből folyt be. A tűzifa termelésében kíméletesen jártunk el részint a nyomott árak, részint pedig az erdőrendezési munkálatok el nem készülhetése miatt. Az összes piacos fa már vágatott öt év alatt 31.866 köbméter, több mint 7000 hold jó állapotú erdőből; tehát a szabályszerű fahozamnak 75% sem.

Az árak köbméterenkint 85 kr., és 1 frt 20¹/₂ kr. között ingadoztak. — Az uradalom fapiacza Kolozsvár, hol azon esetre, ha vállalkozók méltányos árban az egész tömeget át nem veszik; — de méltányos árak biztosítása végett is faraktárt nyitottunk.

Nagyobbszerű műfaüzletre még nem vállalkoztunk, ámbár szép ajánlatokkal találkozánk, mint például Eissler és Söhne bécsi kereskedő czége, mely hajlított butoroknak való bükk-léczekért köbméterenkint 15 frt, és így 3 frt tőárt, s a Seper Jánosé, ki egy köbméter tölgyfáért 3 frtot ígért, s mindkettő nagyobb mennyi-

seget ohajtott megvásárolni. Legutóbb Lederer Dávid, ki már 5000 darab vasuti párna fát loco Csucsá darabonként 1 frt 5 kron megvásárolt, terjesztett be ajánlatot az összes termelhető párnafák megvételére. Végül az erdei mellékhaszonvételekre nézve megjegyezzük, hogy a gubacstermés minden második évben szépen mutatkozott, s átlag 2000 frt tiszta hasznot adott; a makk pedig, minthogy az erdőségek tölgy-, cser és bükk állományokból vegyítettek, ritkán maradhat ki.

Ami a kezelési eredményt illeti, arra nézve számításunk következő:

I. Tartozás.

1. A 400,000 forint névértékű erd. földt. kötvény kamatai 4 évre és 10 hónapra 94,395 frt. 00 kr.

2. A 640,71 frt, 30 kr. beruházási tőkének 5% kamata a kiutalási rendeletek keltétől számítva

5,004 frt 50 kr.

Összesen: 100,299 frt 50 kr.

Megjegyzendő, hogy e fölszámításban túlzottnak mondható szigorúság követtetett, mert ámbár a vételárba a jelzett értékű kötvények adattak ki; azonban a kötvények akkori tőzsdei ára 286,000 frt vala, s a miniszteri számvevőség által is ez összegben számoltattak, s az uradalom értéke is ez összegben vételeztetett be. Továbbá az uradalmi gondnokság 200 frton fölül levő készpénzét azonnal köteles levén az alapba beszállítani: e szabálylyal szemben az uradalom szükségleteire az alapból küldött összegek kamatai tulajdonképpen nem volnának fölszámíthatók; mert e küldemények nem idegen tőkepenzék, hanem az uradalom pénzei, melyet csak nagyobb biztonság végett helyezett el az alap pénztárába. De hadd legyen!

II. Törlesztés,

1. Az uradalom az alap zárszámadásai szerint beszolgáltattott:

1877-ben	1500 frt 00 kr.
1878-ban	11096 frt 66 kr.
1879-ben	18701 frt 09 kr.
1880-ban	5000 frt 00 kr.

készpénzben;

továbbá élelmezési költségekben az 1880/81. tanév kezdetétől 1881. év végeig

19995 frt 17 kr

2. Ingatlana gyarapodott;

a) új épületekben	33203 frt 57 krral
b) birtokvásárlásokban	695 frt 32 krral

3. 1881 végén a gazdaság

valódi tevőleges vagyona	78504 frt 93 kr.
4. Az erdészeti	5816 frt 53 kr.

Összesen: 174513 frt 27 kr.

Ez összegből levonva: 64971 frt 30 kr. törlesztési költséget, marad: 109541 frt 97 kr. törlesztés.

E törlesztésből az 1. 2. 4. pont alattiak a számadások rendén igazolva levén, a 3-ik tételről, vagyis a gazdasági készletekről megjegyezzük, hogy azok értékének kiszámításánál a beszerzési árak, melyekből 10—25% leszámítatott, a folyó árak és az elért eredmények vétettek alapul, így 462 drb 11 hónapos süldő

értéke 9240 frtra számított, midőn pedig 15—16 hónapos korukban 400 drb eladatott, 11456 frt folyt be. Továbbá ez értéket a statusgyűlés szímvizsgáló bizottsága csekély különbözettel igazolja.

A mérleg tehát 1881. végén 9242 frt 47 kr. többletet mutat.

XV. A kolozsmonostori uradalom.

Ezen uradalom mezőgazdasági birtokai, kivéve az utóbbi években a jegenyei részt, haszonbérileg kezeltetvén, ezen haszonbérletekben következő változások fordultak elő. 1. A bogártelki mezőgazdasági birtok, mely 175 hold 331 négyszög öl szántóból, 68 hold 878 öl rétből s kertből áll, az italmérés és malommal együtt évi 2000 frt haszonbérért 1879. évi márcz. 1-től számítva hat egymásután következő évre Kohn Salamon Eleknek, ki addig is birta, kiadott. Az előbbi haszonbér összeg 2112 frtot tett. Így tehát e haszonbérlet szállott, minek oka a rétek elposványosodása. Rendezésökre nemes Kolozs megye utján kulturmérnököket kértünk, kiknek kiküldését a földművelési miniszterium meg is ígérte.

2. A bácsi mezőgazdasági birtok italméréssel ugyanazon időre Gajzágó Tivadarnak 2222 frt 22 krért, a malom az első három évre 250 frtért; a három utolsóra 300 frtért, a kardosfalvi koresma pedig 550 frtért adtott ki. Az előbbi haszonbérlet e birtokot 2200 frton, a kardosfalvi koresmat pedig 400 frton birta. A malom 1879/80-ban épült.

3. A kajántói 1662 hold 918 öl területű birtok malommal és italmérési joggal a diósi újabban szerzett 18 hold 483 négyszög öl kaszálóval, makk- és gubacstermésel együtt 1883-ik évi marcius 1-től számítva 10 évre 6748 frt 56 kron Tamási Antalnak haszonbérbe adatott. A kajántói jöszágnak évi haszonbére az előtt 5000 frt volt. A többi nagyobb bérletek maradtak.

A jegenyei birtok tagosítottván, miután az uradalmi tag az uradalmi erdőszéggel összefüggőleg azon részen szakított ki, melyen már régen gyógyerejűnek elismert forrás csörgedezik, hogy a fürdőtelep hasznosítása végett szükségessé vált építkezéseknél az uradalom fogatokkal rendelkezessék, azért azon kisdud és sovány birtok az utóbbi években uradalmilag kezeltetett. A jegenyei fürdőforrás vizét dr. Fabinyi Rudolf kolozsvári egyetemi tanár elemezvén, miután azt ezen elemzés alapján dr. Genersich Antal, hasonlóképp kolozsvári egyetemi tanár több gyakori betegség ellen gyógyhatásának bizonyította, belügyminiszter ur ő nagyméltóságához folyamodtunk, hogy e fürdőnek a gyógyfürdő elnevezést a vele járó előnyökkel megadni sziveskedjék. De ezen engedély kinyerése, valamint a fürdő annak telepén a regale értékesítésére, a vendégek elfogadhatása szükséges lévén, e végből a telep rendezéséhez fogtunk s lakásokat építettünk s a közlekedés fentartásáról gondoskodtunk. E fürdő a kezdetleges berendezés mellett is oly számos látogatásnak örvendett, a mennyit csak befogadhatott. Ezek alapján remélhető, hogy ha, mint már meg is van ígérve, azalig $\frac{3}{4}$ óratávolságban a fürdőteleptől a keleti vasut megállási helyet engedélyez, e fürdő a már befektetett mintegy 30000 frtnyi s talán még befektetendő tőkének kamatját kihozandja.

A jegenyei fürdőtelep kiépítésén kívül az uradalom még fekvősegekben, több taxás ház s birtokjog megváltása, beszőgellő birtokrészek megvásárlása s a kolozsvári lyceumi nyomda tőzsomszédságában vásárolt Borbély Edéné-féle teleknek ezen nyomdával összhangzatban való kiépítése által gyarapodott.

Ezen kiépítés 17147 frtba és 85 krba került és a lyceumi nyomdával együtt, mely az előtt 2000 forintot a Borbély Edéné-féle ház pedig 170 frt évi haszonbért hajtott 1882. tavaszától kezdve hat évre évi 3500 frton bérbé adatván, a befektetett tőke kamatját jól megtéríti. Terhére volt az uradalomnak a kolozsmonostori és jegenyei bár befejezett, a bácsi és kajántói már kiszakítás alatt álló tagosítás, mely, hogy mily költséges szokott lenni, a földbirtokosok országszerte tudják. Továbbá az uradalom 1877-ben a kolozsmonostori anyagát elszakadása, 1881-ben pedig a Szamos által a kolozsmonostori és a Nádas által a kardosfalvi viziművekben okozott rombolások miatt roppant károkat szenvedett, melyeknek helyrehozására a malombér elengedések okozta veszteségeken kívül 23659 frt 56 kr. fordított, mely előre nem látott kiadások természetesen a tanulmányi s mivel ez szorult helyzetében előlegeit kért, a többi alapra is visszahatottak; de már a jövő 1883. évben teljesen megtérítendők lesznek.

Az erdészeti ágazat kezelésében, a már-már megállapított, de az erdő és legelő elkülönítések után, és az új törvény értelmében revideálandó rendezési terv követtetett. Az árak a birtokok fekvése és a fanemek szerint köbméterenkint a tűzfánál 1 frt 25 kr. 2 frt között, a műfánál pedig 1 — 9 frt között változtak. Ez ágazat a legbiztosabb jövedelmet szolgáltatta, miért jövőre is a legbecesebb gondozásra méltó.

XVI. Az alapok és uradalmak számadásait és pedig az elemi iskolai alap 1879, 1880; a tanítói nyugdíjalap 1878, 1879, 1880; az árvaházalap 1879, 1880, 1881; a tanulmányi alap 1878, 1879, 1880, az ösztöndíjalap 1878, 1879; a nagyalmásai és kolozsmonostori 1879, 1880, 1881 évi számadásait ezennel tiszteletteljesen bemutatjuk.

XVII. Az alapok 1883 évi költségvetéseit van szerencsénk ezennel előterjeszteni; — megjegyezvén, hogy azok az 1881 év végén meg volt tőkeálladék alapján készültek.

Kelt Kolozsvárt az erdélyi rom. kath. status igazgatótanácsának 1882. évi november 11-én tartott üléséből. Páll Sándor, aleluók. ifj. Fülker Elek, titkár.

A felolvasott jelentés 14. pontjának előleges tárgyalására szükségesnek mutatkozik három külön bizottság kiküldése, a melyek a következő hatáskörrel és tagokból alakíthatnak meg:

I. Bizottság: Ennek tárgyalása alá tartoznak a felolvasott jelentés 2. 3. 10. 11. 12. 13. és 14. pontjai; tagjai: az egyházi rendből Barts Ferencz, Fábian Sándor, Biró Béla; a világi rendből Lukács Béla, Ugron Gábor, Cseh Lajos, Korbuly Bogdán, Placsintár Dávid, Török Bertalan, Krémer Samu.

II. Bizottság. Tárgyalása alá tartozik a jelentés 4. 5. és 9. pontja; tagjai: Bálint Károly, Kolosy Antal egyháziak. Pócsa József, Mihály Ferencz, Avéd Jákó, Mricz Gyula világiak.

III. Bizottság. Tárgyai: a jelentés 6. 7. és 8. pontja,

tagjai: Kardos Ignác, Möller Ede, Imets F. Jákó az egyházi, — Mikó Bálint, Gecző János, b. Szentkereszty György, Dr. Groisz Gusztáv, Dr. Otrobán Nándor és Török Antal a világi rendből. Egyszersmind a középtanodai törvényjavaslat és a tandíj kérdései a 3-ik bizottsághoz utasíttatnak. Továbbá határozatik, hogy a választás az alatt, a míg a bizottságok működnek, délután 5-től 7-ig ejtessenek meg; még pedig két csoportban, u. m. az egyikben csak is az előadó választassék és e választásnál a szavazatszedő bizottság Kovács Ferencz, Bálint László, b. Bálint József, Gál Domokos és Ponori Sándor tagtársakból alakíttatik. A második csoportban, a melyben a szavazatok szedésére: György István, Gergely Ignác, id. K. Biasini Domokos, Török Antal, Kis Bálint és b. Apor János küldetnek ki, választani fog az igazgatótanács nyolcz egyházi és 16 világi tagja, továbbá a tiszteletbeli előadó és a tiszt. titkár.

7. Gecző János arra utalván, hogy az igazgatótanács nem Kolozsvárt lakó tagjaira az igazgatótanács ülésein való megjelenés nem csak erkölcsi kötelességet és munkát, hanem lakhelyöknek különböző távolságához képest többekévesbbé tetemes költségeket is ró terhül, indítványt tesz arra nézve, hogy találjon módot a statusgyűlés e teher megkönnyebbitésére.

Az indítvány fontossága szembeéltő levén, előleges tárgyalás végett mint a különben is az első bizottsághoz utasított tárgyakkal kapcsolatban levő ugyanazon bizottsághoz utasíttatik. Ez okból egyszersmind Gecző János ugyan e bizottságba osztatik.

8. Kovács Ferencz főesperes felhíván a statusgyűlés figyelmét arra a sajnos körülményre, hogy az egyes egyházközségek egyházi vagyonának az a része, a mely készpénzbeli tőkékéből áll, a jelenleg divó kezelés mellett nagyon ki van téve oly tökébeli veszteségeknek, a melyek egyes községekben eshetőleg aránylag rövid idő alatt az egész tőkék elveszthetéseig vezethetnének, intézkedést indítványoz e tőkék megmentésére, illetőleg biztosítására.

Ez indítvány fölött élénk vita keletkeztén, a melynek folytában az indítványtevő maga visszavonta ugyan indítványát, Ugron Gábor ellenben fentartotta, a statusgyűlés végre megnyugszik püspök ur ő nmlga abbéli nyilatkozatában, hogy az ő meggyőződése szerint e vagyonok legjobb biztosítékot a püspök saját közvetlen főfelügyelete, és ha a multban fordultak is elő e vagyonok kezelésében hibák (mint a hogy hibák mindenütt fordulnak elő) erős elhatározása egész erélylyel oda hatni, hogy jövőre ily hibák ne forduljanak elő. Egyébiránt szívesen intézkedni fog az iránt is, hogy czélszerű jelentések útján a statusgyűlésnek e vagyonok állapotáról részletes tudomása legyen.

Ezzel az ülés elnapoltatik.

II. ülés.

Kedden november 21-kén 1882.

Elnök: Lönhart Ferencz püspök ur ő nmlga.

Jegyztek: Veszely Károly, Finály Henrik

Ülés megnyitása 10 órakor.

9. Olvassatik az első ülés jegyzőkönyve. — Hitelesítetik.

10. Előterjesztetik az igazgatótanács tagjainak választására kiküldött szavazatszedő bizottságnak jelentése a mint következik:

„1882 november 20-kán a statusgyűlés által délután 5-től 7 óráig tartó szavazott beszédre kirendelt alulirt bizottság a szavazatokat az igazgató tanács tagjaira beszédte s következő eredményt van szerencsége bejelenteni:

Legtöbb szavazatot nyertek az egyháziak közül 105 szavazatot, melyekből egy megsemmisült, tehát 104-ből

1. Barts Ferencz 104. 2. Dr. Éltés Károly 103. 3. Kardos Ignác 102. 4. Gergely Ignác 102. 5. Kovács Ferencz 100. 6. Pakó János 98. 7. Kolosy Antal 84. 8. Darvas János 56 szavazatot,

Ezek után szavazatot nyertek: Bálint Károly 39, György István 9, Salzbauer János 7, Beke Antal 6, Möller Ede 5, Weber Béla, Biró Béla, Gidófalvi Gergely 4—4, Dr. Tódor József és Fábíán Sándor egy—egy szavazatot.

A világiakból:

1. Gróf Eszterházy János 103. 2. Dr. Groisz Gusztáv 103. 3. Finály Henrik 102. 4. Páll Sándor 102. 5. Mikó Bálint 102. 6. Gál Lajos 101. 7. B. Szentkereszty György 101. 8. B. Jósika Samu 101. 9. Pócsa József 100. 10. Tamásy Sándor 97. 11. Török Albert 96. 12. Bély Gergely 95. 13. Züllich István 95. 14. Cseh Lajos 84. 15. Benel János 76. 16. id. K. Biasini Domokos 42.

Ezután szavazatokat nyertek még:

Ugron Gábor 33, Madár Imre 16, Sándor László 14, Sebestyén Mihály 12, B. Apor Gábor 12, B. Bálint József 11, Török Antal 9, Groisz Károly 9, Mikó Árpád 8, Dr. Csiki Viktor 4, Folert Ferencz 3, Ferenczy Miklós, Dr. Mály István, Dr. Otrobán Nándor Gál Domokos és Korbuly Bogdán 2—2 szavazatot, Minorits Károly, Dr. Concha Győző, Gecző János, Lukács Béla. Tolnai Gábor 1—1 szavazatot.

Tiszteletbeli előadó Dr. Farkas Lajos 102. és tiszteletbeli titkár Dr. Szamosi János lett 103 szavazattal.

Ezzel a jegyzőkönyv bezárattott és aláíratott.

Gyulafehérvárt november 20-án 1882-beu esti 9³/₄ órakor. György István bizottsági elnök, Gergely Ignác, id. kibédi Biasini Domokos királyi tanácsos.

E szerint megválasztottaknak nyilváníttatnak:

Az egyházi rendből:

Barts Ferencz, Dr. Éltés Károly, Kardos Ignác, Gergely Ignác, Kovács Ferencz, Pakó János, Kolosy Antal, Darvas János.

A világi rendből:

Gróf Eszterházy János, Dr. Groisz Gusztáv, Finály Henrik, Páll Sándor, Mikó Bálint, Gál Lajos, B. Szentkereszty György, B. Jósika Samu, Pócsa József, Tamási Sándor, Török Albert, Béli Gergely, Züllich István, Cseh Lajos, Benel János, id. K. Biasini Domokos, tiszteletbeli előadónak Dr. Farkas Lajos tiszteletbeli titkárnak Dr. Szamosi János.

11. Előterjesztetik az előadó választására megejtett szavazás eredménye a mint következik:

„Jegyzőkönyv. Felvétetett Gyulafehérvárt 1882-iki nov. 20-án az erdélyi rom. kath. igazgatótanács előadójának megválasztása tárgyában.

Jelen voltak a szavazatszedő bizottság részéről: Kovács Ferencz mint elnök; Bálint László b. Bálintitt József, Gál Domokos és Pónori Sándor mint bizottsági tagok.

Összesen szavazott 105.

E szavazatokból Kolosy Antal 48, Biró Béla 27, Imets F. Jákó 14, Fábián Sándor 11, Beke Antal 5 szavazatot nyertek.

Eszerint, miután a megválasztottak közül egyik sem nyerte el a határozatilag megállapított általános többséget, alulírt bizottság azon alázatos kérést terjeszti a mélyentisztelt státusgyűlés elé, miszerint a két legtöbb szavazatot nyert Kolosy Antal és Biró Béla közt a szűkebb választást elrendelni méltóztatásuk.

Ezzel a jegyzőkönyv bezáratik. Kovács Ferencz, elnök, Bálint László, b. Bálintitt József, Gál Domokos, Pónori Sándor, bizottsági tagok. — A legtöbb szavazatot nyert két jelölt közt a szűkebb választás elrendelhetvén és ugyan az a bizottság az eltávozott b. Bálintitt József helyébe Ávéd Jákó kiküldésével kiegészítettven, a szavazásra kitűztetik az idő 12 óráig, és a szavazás megkezdése végett a tanácskozás öt perczre felfüggesztetik.

12. Tett indítványra a már megválasztott igazgató tanács tagjai közül Páll Sándor közfelkiáltással megválasztatik igazg. tanácsi alelnöknek.

13. Az igazgató tanács jelentésének 4. (népiskolai ügyek) 5. (tanítói nyugdíjalap) és 9. (terézvárház) pontjai tárgyalására kiküldött (II.) bizottság előterjeszti jelentését, a mint következik:

Az 1882-ik évi november 20-án és következő napjaiban megtartott erdélyi rom. kath. státusgyűlés kebeléből a státus igazgató tanácsa részéről a státusgyűlés eléterjesztett jelentés elemi iskolákról szóló részének megbírlására kiküldött u. n. elemi iskolai bizottság jelentése.

Jelen voltak: Pócsa József főispán elnöklete alatt Kolosi Antal cz. prépost, Bálinth Károly cz. kanonok, Mihály Ferencz orsz. képviselő, Móricz Gyula és Ávéd Jákó tanárok.

1. Indítvány tételét az elnök és jegyző megválasztására s ily módon a bizottság megalakulására. Minek folytán az elnöklésre Pócsa József s a jegyzői teendők végzésére Ávéd Jákó kéretett fel.

2. Olvastatott az igazgatótanács IV-ik számú s a népiskolai ügyekről szóló jelentése. — A bizottság ezen jelentésben nem látván azon adatokat felsorolva, melyekből elemi iskoláink állapotjára vonatkoztatni és bármi homályos képet alkotni lehetne: utasítatni véli az igazgatótanácsot hogy jövőre kimerítőbb és részletesebb jelentést nyújtson a státusgyűlés elé kiterjeszkedvén főképp a) arra, hogy a tanítók birnak-e és hányan a törvény által megkövetelt képesítettséggel, b) arra, hogy hány tanköteles gyermek van, c) hogy egy tanerőre hány tanköteles gyermek esik, d) hogy a tankötelesek hányan és miképen látogatják az iskolákat, e) hogy hány hitközségnek nincs iskolája, f) a létező iskolák között hány felel meg a népoktatási törvények kívánalmainak, s g) végül arra is, hogy az iskolákban a püspöki hatóság által elrendelt tanterv mennyiben tartatik meg és vitetik keresztül s főleg a vallás-oktatást illetőleg

feladatuknak miként feleltek meg az egyes községek lelkészei és tanítói.

A jelentésnek azon részére vonatkozólag, mely némely iskoláknak az elemi iskolai alapból való segélyezésével foglalkozik, a bizottság úgy vélekedett, hogy a segélyezés nemcsak névszerint, de számilag is oly módon volna kimutatandó, melyik iskola mily összeggel segélyezettett.

Végül a bizottság a pénzalap gyarapítására szolgáló országos gyűjtést illető részre azon nézetnek adott kitéjezést, hogy utasítatnék az igazgatótanács a gyűjtést megújítani, tovább is még nagyobb eréllyel mint eddig folytatni s az eredményről a státusgyűlés előtt jelentést tenni.

3. Olvastatott az igazgatótanács V-ik számú jelentése, mely a tanítói nyugdíj alapról, szabályzatról s az ezen ügyben tett intézkedésekről szól.

A bizottság az igazgatótanács szavait úgy értelmezvén, hogy a nyugdíjazásra vonatkozó alapszabályok, melyek a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter urhoz megerősítés végett felterjesztettek, csak is azon 59 egyházközség tanítóiról szól, kik a normális iskolai alapból huzzák egészben vagy részben fizetéseiket — azon vélemények adott kifejezést, — tekintettel arra, miszerint az állami nyugdíj szabályzat az előtte keletkezett nyugdíj alapokat és szabályokat meg nem dönti ugyan, de más oldalról a nmlgu miniszter ur hallgatása alapszabály megerősítésének még nem tekinthető főleg akkor midőn ezen alapszabály újabb intézkedéseket akar létesíteni: — hagyja meg a státusgyűlés az igazgatótanácsnak, hogy a szabályzat életbe léptetését csak akkor foganatosítsa, mikor a miniszter ur megerősítése megérkezik, nehogy a községektől és tanítóktól beszedendő illetékek miatt az alapszabályok meg nem erősítése esetén zavarok keletkezzenek s tanítóinkat az állam által való nyugdíjazástól egészen elidegenítsük.

Azonban nem állván a bizottság előtt már többször említett szabályzat azon esetben, ha ez a 30 évi szolgálati időt és 300 frt nyugdíj illetéket, melyet az állami nyugdíj törvény minden tanító számára biztosít, nem biztosította volna szintén az általa nyugdíjazandók részére — úgy javasolja a bizottság, hogy az igazgatótanács ezen nyugdíj szabályzatot szükséges kijavítások végett még a miniszteri jóváhagyás esetén is végrehajtás előtt mutassa be a státusgyűlésnek; mert a bizottság félszeg eljárásnak s a státusgyűléssel meg nem egyezőnek tartaná azt, midőn a státus azon tanítói, kik az egyházközség által fizettetnek és az állami nyugdíj tagjaivá lesznek 30 évi szolgálat után, teljes 300 frt nyugdíjban részesülnek akkor épen azon tanítók, kik a legnagyobb életfentartási küzdelmek között szolgálnak kath. tanügyünknek és az erd. rom. kath. normális alapból huzzák részben vagy egészben fizetésüket, azok hosszabb idő után és kevesebb nyugdíjban részesüljenek.

4. Olvastatott az igazgatótanács IX. számú jelentése „A nagyszabasi Terézvárházban elhelyezett növendékek létszámáról“.

Ajálja a bizottság, hogy a státusgyűlés örvendetes tudomásul vegye, miszerint az árvaházban rendes állapotok vannak s ossza az igazgatótanács azon véleményét, hogy az igazgatótanács, a tanítói és tisztikarnak működése elismerés-

ben részesíttessék. — Felolvastatván aláíratott. *Pócsa József*, elnök. *Avéd Fákó*, jegyző.

A felolvasott jelentés egyes pontjai azonnal részletesen letárgyaltatván, azokra nézve a következő határozatok kelnek:

a) tudomásul vétetik,

b) a bizottság erre vonatkozó indítványa elfogadotván, utasítatik az igazgatótanács, hogy jelentését jövőre az indítványban jelölt részletességgel szerkessze, püspök ur Ő nmlga kijelentvén, hogy a megkívánt adatokat az igazgatótanácsal közölni fogja. A segélyezés részletes és névszerinti kimutatása jövőben mellékletképpen lesz csatolandó az igazgatótanács jelentéséhez. A mi végül a pénzalap gyarapítására való országos gyűjtést illeti, az igazgatótanács a tett indítvány értelmében a gyűjtés erélyes folytatására utasítatik,

c) az e pont tárgyalása folytán felhozott némely aggodalmakra tett felvilágosítások után a gyűlés az 1879-ki statusgyűlés e tárgyban határozatát főtartandónak határozza.

d) a bizottság ajánlata elfogadtatik.

14. Felszólalás történik az iránt, hogy a betérjesztett jelentésben nincs kitüntetve a tanítóképezdek működése és e működésnek eredménye.

Határoztatik, hogy az igazgatótanács jelentése jövőre erre is terjeszkedjék ki.

15. Felvetetik az a kérdés, hogy népiskoláinkban melyik hatóság szemeli ki és bírálja meg a használandó tankönyveket.

Népiskoláinkban a magyarországi püspöki kar utasítása nyomán a Szent-István-Társulat által kiadott és minden igénynek megfelelő tankönyvek használatván, külön intézkedés szüksége annál kevésbbé forog fön, minthogy püspök ur Ő nmlga kinyilatkoztatja, hogy ha bármi uton tudomására jutna annak, hogy valamely iskolában e tekintetben szabálytalanság vagy visszaélés fordulna elő, azonnal intézkedni fog a kellő orvoslás iránt.

16. Az előadói szűkebb választás megejtetvén, a szavazatszedő bizottság jelenti, hogy beadatott összesen 107 szavazat, a melyekből 60 esett *Biró Bélára* és 47 *Kolosy Antalra*.

A szavazás ez eredményéhez képest *Biró Béla* megválasztottnak nyilvánítatik.

17. Az I. bizottság jelentésének előterjesztése előtt indítványba jő, hogy jövőre az igazgatótanács jelentése nyomtatásban előlegesen küldessék meg a statusgyűlés tagjainak és ugyane jelentés egész terjedelmében vétsék fel a jegyzőkönyvbe.

Az indítvány első részére nézve határoztatik, hogy a jelentés jövőre a meghívóval együtt fog szétküldetni: a második részére nézve, minthogy úgy is már fogantositva van, külön határozat hozatal nem szükséges.

18. Előterjesztetik az I. bizottság jelentése az igazgatótanács jelentésének 2. (hivatalos közlekedés) 3. (egyházi ügyek) 10. (alapok kezelése) 11. (árvaház-alap) 12. (jogügyek) 13. (káptalani levéltár) 14. (uradalmak) pontjairól, a mint következők:

Nagyméltóságu Püspök Ur! Mélyen tisztelt statusgyűlés! Azon nagybecsű megbizásnak, hogy a mlgs igazgatótanács által folyó statusgyűlésünk elé terjesztett jelentésre, különösen annak III. X. XII. XIII. XIV és XV. pontjaiban foglaltakra nézve véleményünket és javaslatainkat előterjesszük, — beható vizsgálat alapján van szerencsénk következőkben felteni meg:

1) A jelentés III. részének első pontját, mely az egyes egyházközségek iránt teljesített kegyuri kötelezettségek teljesítését és a részletesen felsorolt egyházak segélyezését tárgyalja; —

valamint a 3 pontot, mely boldogemlékezetű *Fogarasy Mihály* főpásztorunk elhalálózásával megürült püspöki javadalamból befolyt egy havi 5043 frt. 99 kr. időközi jövedelemnek a vallás alapba lett beszállítását jelenti, — tudomás vételre ajánljuk.

Ugyanezen jelentés 2 részét, mely az 1879 évben tartott statusgyűlés jegyzőkönyvének 14. pontja b) alatt a kegyuri jogok és kötelezettségek telekkönyvi bekebelezés utján való biztosítását rendelő határozatára vonatkozik, — bizottságunk bővebb megfontolás alá vette, — minekfolytán úgy néhai főpásztorunknak 1880 évi febr. hó 5-én, — valamint véleményezésre felkért néhai *Simon Elek*nek 1880 évi mártius 10-én — és *B. Apor Károly* m. vásárhelyi kir. táblai elnök Ő mlgnak 1880. ápril 27-én kelt véleményeiből azon meggyőződést szerezte, — hogy a főleg csak gyakorlaton alapuló és inkább csak személyi jogokat és kötelezettségeket megállapító kegyuri kötelezettségeket, különösen a speciális közvagyonnal nem rendelkező hitközségekkel szemben és ott, a hol e jogok és kötelezettségek okmányilag körülírva és szabályozva nincsenek — telekkönyvileg általánosan biztosítani vagy éppen nem, — vagy csak kétes kimenetelű, s a hitközség vallási életében is nagyobb megrázkodásokat előidéző per utján — volna lehetséges. —

Belátva tehát, hogy statusgyűlésünknek e tekintetben hozott határozata oly általánosságban nem vihető keresztül ohajtott eredménynyel, ajánljuk, miszerint hívassék fel a mlgs I. T., hogy az ügyet további figyelme tárgyává tegye, — s legalább egyes előforduló esetekben a kegyuri kötelezettségek telekkönyvi biztosítását eszközöltesse.

2) Az alapok kezelésére vonatkozó a) X. számú jelentésnek 1-ő pontját, mely a kir. kincstárnok a „vallás alap” és az „elemi iskolai alap” ellen 96.541 frt. 03 kr. illetőleg 27.366 frt. 17¹/₂ kr. törlesztése végett indított követelés jelenlegi állását, t. i. azt tünteti fel hogy az I. T. eme követelések érdemleges tárgyalásába mindaddig nem bocsátkozik, míg azokat részletenként és tételenként igazolva nem látja, — helyeslő tudomásvételre ajánljuk. b) A 2. pontra nézve ajánljuk, hogy egyházmegyénk papságának tizedkárptótlási ügyének bevégezhetése végett kéressék fel főpásztorunk Ő Nmlga, miszerint a szükséges iratokat és véleményezést az I. T.-nak megadni méltóztatassék. c) A 3. pontban foglalt azon jelentést, miszerint alapjaink részére az eladott 870.000 frt. névértékű földterhermentesítési — kötvény

árával 680.100 frt. névértékű magyar papiros-járadék és 207.000 frt. névértékű magyar vasuti kötvény vásároltatott, s hogy 231.000 frt. magyar papir-járadék vasuti kölcsönkötvényre convertáltatván; — az alapoknak összesen 2969 frt. 77 kr. évi kamat nyereménnyel több jövedelem szereztetett — *tudomás vételre ajánljuk.* d) A tanulmányi alapból Gf. Bethlen Camillónak küllővári uradalmára f. évben kölcsön adott 80.000 frt 6%-os kölcsönre nézve azon felvilágosítást nyertük, hogy a kölcsön szerződés 12 évre kötött, — *tudomás vételre ajánljuk.* 3. A XII. számú jelentést, mely szerint az alapoknak 1881. év végén 17 pere, a kolozsmonostori uradalomnak pedig 15 pere volt nagyszámú taxás perekon kívül, — tekintve, hogy a részletesen kimutatott perek rendes folyamatban vannak s kellő védelemben részesülnek, *tudomás vételre ajánljuk.* 4. A XIII. számú jelentés szerint a gyulafehérvári káptalani és a kolozsmonostori conventi levéltárak az országos levéltárral egyesítés végett rendszeresen átadtaik, azonban a statusunkat és egyházmegyénket illető okiratok kiválasztattak belügyminiszter ur ő Nmlgának engedélyével, *tudomás vételre ajánljuk.* 4. A XIV számú jelentés a *nagybányai uradalomról* szól. — Bizottságunk lehető figyelemmel kísérte ez ügyre vonatkozó felvilágosításokat — és, — rövide szabott idejéhez mérten, beható tanácskozás tárgyává tette mindazon lépéseket, melyek ezen nagyértékű uradalom jövedelmeztetése czéljából tétettek. — Nem vonhatjuk meg helyeslésünket a gazdaság fejlesztése s a birtok felszerelése érdekében tett intézkedésektől, tekintve, hogy miután a haszonbérbe adás nem sikerült. a házi kezelést életbe kellend léptetni. — Ohajtásunk a volna, hogy a gazdasági kezelés lehető legjobban rendeztessék el. továbbá határozatilag mondassék ki, miszerint a végből hogy az egyes gazdasági ágak jövedelmezősége is kellően kitüntethető és megbíráható legyen — tétessék jövőre minden gazdasági ágról egy tájékoztató kimutatás, minek folytán ajánljuk, hogy mondja ki a statusgyűlés határozatilag, hogy jövőre az I. T. minden hasonló nagyobb összegű beruházásra nézve a statusgyűlés előleges jóváhagyását kérje ki. Nem hallgathatjuk el azonban, hogy a más I. T. túllépett jog- és hatáskörön akkor, midőn a statusgyűlést illető felhatalmazás nélkül 12943 frt. 82 kr. költséggel egy szeszföldet, 17.917 frt. 96 kr. kiadással egy viz és gőzerőre berendezett malmot építettett. — Mert ámbár elismerjük az intentió helyességét, hogy az uradalom jövedelme a gazdaság és gazdasági ipar különféle ágaiban teendő beruházások által gyarapíttassék, — ily mérvű kiadások felhatalmazás nélküli eszközésére a mlgos I. Tanácsot feljogosítottunk nem tartjuk. Ezen megjegyzéssel a jelentést tudomás vételre ajánljuk.

5. A kolozsmonostori uradalomra vonatkozó XV. számú jelentésnek a bogártelki, bácsi és kajántói birtokok haszonbérbe adásáról szóló 1, 2, 3. pontjait tudomásvételre ajánljuk.

A mit azonban a n.-almási uradalomban tett — felhatalmazás nélküli kiadásokra nézve megjegyeztünk

azt a jegényei furdőre és birtokra fordított 30.000 frt. kiadásra is fentartjuk. — És csak azon indokból ajánlunk még 1000 frtig terjedő összeget az építkezés- és kiegészítésre, hogy az eddigi beruházások jövedelmezősége csökkenést ne szenvedhessen s az biztosítva legyen. Jövőre nézve azonban ajánljuk, hogy beruházásra több kiadás ne történjék addig, míg a furdő fejlődéséről jövedelme biztos gyarapodásáról kellő adatok előterjesztve s ezek alapján a statusgyűlés által a megfelelő összegek netalán engedélyeztetni nem fognak. — Az uradalom részére Kolozsvárt a lyceumi nyomda mellett megvásárolt Borbély Edénéfele telken történt és 17.147 frt 85 krba került építkezés sem nyerhette meg bizottságunk helyeslését, mivel a statusgyűlés erre jóváhagyólag nem intézkedhetett, — s mivel ezen építkezésre oly sürgős szükség nem is volt. —

Meg kell említenünk végül azon a szamos kolozsmonostori és nádas vizek által a kardosfalvi viziművekben okozott kár folytán, ezek helyreállítására szükségelt 23.659 frt 56 kr kiadást, melyet azonban, mint nélkülözhetlent, — s tekintve, hogy a nyert felvilágosítás szerint a védművek kellő szakértelemmel és szilárdsággal építették, — tudomásvételre ajánljuk. —

6. A jövő 1883 évi költségvetésre nézve általánoságban következőket van szerencsénk megjegyezni:

1. Az 1883 évi költségvetés úgy bevételi mint kiadási tételeinél az előbbeni költségvetés keretében mozog és az előirányzott összegek a megelőzőtt évek egyidejűleg előterjesztett zárszámadásai által is indokoltaknak. Megnyugvással emeljük ki, hogy mint a költségvetés összeségében véve a bevételt, a kiadások nem haladják túl; úgy nemcsak hiány nem mutatkozik, hanem némi összegek az alapok gyarapítására is fordíthatók. Ajánljuk tehát a költségvetésnek általánoságban leendő elfogadását. Miután azonban a statusgyűlés előterjesztett költségvetési kimutatás formája átlátszó és világosság szempontjából hiányos, — azon ohajunknak adunk kifejezést, hogy jövőre a költségvetés világosabb és áttekinthetőbb szavakban terjesztessék elő s hogy nevezetesen 1) az egyes alapokat terhelő rendes és rendkívüli kiadások és bevételek elkülönítve mutattassanak ki. 2) A kiadások személyi és dologi csoportjai szintén elkülönítve mutattassanak ki.

Tekintve továbbá, miszerint a statusgyűlés már összeállításánál fogva alig képes a költségvetés megbíráására annyi időt fordítani, mint a mennyi annak beható tárgyalására ohajtható lenne, kívánatosnak tartjuk, hogy egy állandó költségvetési bizottság választassék meg, a melynek a költségvetés felülvizsgálat végett előzetesen kiadassék és a tényállás véleményével együtt a statusgyűlés elé terjessze, hogy így a statusgyűlésnek egy szakbizottság alapos véleménye is rendelkezésére álljon. —

Végül tekintve, hogy a különböző alapok birtokában egy miliót meghaladó földtehermentesi kötvény van. — tekintve, hogy azok árfolyama ma olyan, miszerint ehhez viszonyítva e papirok alig — $4\frac{3}{4}\%$ jö-

vedelmeznek, kívánatosnak és lehetségesnek is tartjuk ezen értékpapiroknak nagyobb kamatozása és hasonló biztonságu papirokkal való conversióját. Minélfogva e körülményre az I. T. figyelmére felhivandó lenne azon megjegyzéssel, hogy e conversiót csak azon esetben eszközölje, ha az az alapokra előnyös.

Mely jelentésünk után mely tisztelettel maradunk a Nagymglu Püspök urnak és a mélyen tisztelt statusgyűlésnek, Gy.-fehérvártt 1882 évi november 20-án, kiküldött albizottság nevében alázatos szolgálai *CsehLajos. Török Bertalan* jegyző.

A jelentés általánosságban tudomásul vétetvén, a benne foglalt egyes indítványokra nézve a következő határozatok kelnek:

a) statusvagyon értékpapirban levő tőkéi egy részének történt conversiója helyeslő tudásul vétetik, figyelmeztetvén az igazgatótanács, hogy jövőre ha ily conversióra alkalom nyílnék, azt csak a reá vonatkozó tervezet a statusgyűlésnek történt bemutatása és ettől nyert jóváhagyása után hajthassa végre; arra az esetre pedig, ha a körülmények a statusgyűlés egybehívásának megvárását nem engednék meg, ily conversió tekintettel az 1877-ki statusgyűlés 18. e) pontjára, csak is püspök ur Ó nmlgának előleges beleegyezésével ejthető meg,

b) a nagymási uradalomban és a jegenyei fürdőben eszközölt beruházásokra nézve a már megtörténteket a statusgyűlés ezuttal tudomásul veszi, azonban jövőre nézve határozottan oda utasítja az igazgatótanácsot, hogy a szükségeseknek mutatózó beruházásokat egész tervezetőkben az évi költségvetés kapcsán mindig előlegesen terjeszse a statusgyűlés eleibe és az itt megállított költségvetésen túl semmiféle beruházás eszközésébe ne bocsátkozzék. A mi különösen a Jegenyében tett építkezéseket illeti, a statusgyűlés sokalja ugyan az oda tett beruházásokat, mindazonáltal a félbenlévők kiegészítésére a bizottság ajánlatának értelmében még egy ezer forintig terjedő összeget engedélyez, határozottan megszüntetvén Jegenyére nézve minden további beruházást mindaddig, a mig a fürdő jövedelmezősége alaposan ki nem lesz mutatva.

c) A statusgyűlés az almási uradalomban életbe léptetett házikézelést — noha az az 1877-ki statusgyűlés 18. l) számu határozatával ellenkezésben van — tekintve, hogy annak a kénytelenségnek a kifolyása, a mely alkalmas haszonbérlet nem jelentkezéséből származott, egyelőre fenntartandónak határozza, utasítja azonban az igazgatótanácsot, hogy mindenképen abban járjon, hogy a haszonbérletti rendszert életbe léptettesse és e végre járjon utána, hogy — lehetőleg a legközelebbi statusgyűlésig — haszonbérletet keressen, a ki nem csak hajlandó a méltányos bérösszeget megfizetni, hanem erkölcsi és anyagi biztosítékot is nyújt arra nézve is, hogy a status vagyona az ő keze alatt sem jövedelmezőség, sem érték tekintetében hanyatlást vagy károsodást szenvedni nem fog. Ebbéli eljárásának eredményét mutassa be a statusgyűlésnek,

d) a költségvetés a bizottsági javaslat elfogadásával helybenhagyatik. Hogy azonban jövőre a költségvetés egyes ágaira nézve a statusgyűlés minden irányban tisztázott és kellően felvilágosított jelentés alapján hozhassa a maga határozatait, Ugron Gábor, Lukács Béla, Groisz Károly és dr. Salzbauer János személyeiben egy állandó bizottság alakittatik, a melynek feladata lesz a vele idején közlendő költségvetést részletes tanulmány tárgyává tenni és kimerítő részletes jelentése kíséretében a statusgyűlés eleibe terjeszteni.

e) az igazgatótanács vidéki tagjainak a tanács ülésein való megjelenhetésének könnyítése tárgyában a bizottság véleményének értelmében tegye meg az igazgatótanács a czélszerű lépéseket.

19. Előterjesztetik a III. bizottságnak az igazgatótanács jelentésének. 6. (gymnasiumok) 7. (tanári nyugdíjalap) 8. (növeldek) pontjairól szóló jelentése, a mint következők:

Méltóságos statusgyűlés! A számunkra kijelölt munkaközben eljárván, van szerencsénk jelentésünket a következőkben előterjeszteni:

1. A középitanodák szervezésére vonatkozó minizsteri törvényjavaslatot illetőleg, azon okból, mert maga ezen törvényjavaslat visszavetett és újabb javaslat még nem tétetett le a képviselőház asztalára, egy újabb törvényjavaslat elveit és irányát tehát nem ismerhetünk s így nélkülözünk egy concret substratumot, a mely ellen való védekezés megállapítandó volna, de mert mégis oly időben, midőn a statusgyűlés nincs együtt, s egykönnyen rendkívülieg össze sem gyűjthető, válhatik szükségessé e kérdésben a statusgyűlés tekintélyével nyilatkozni és felszólalni, úgy véljük, hogy a méltóságos igazgatótanács felhatalmazandó, hogy azon esetben, ha egy e kérdésben netalán teendő újabb kormányjavaslat intézkedéseiben a rom. kath. status autonomicus jogait sértve vagy csak nem kellőleg biztosítottaknak véli, autonómiánkól folyó jogaink épségben fentartása és érvényesíthetése érdekében a statusgyűlés nevében a szükségesnek látszó minden intézkedést megtegyen.

2. A vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur ó Nagyméltóságának a középitanodákba járó tanulóktól felveendő tetemes tandíj iránt kibocsátott leirata tárgyában — beható megvitatás alapján bizottságunk többsége azon ajánlatot terjeszti elő: Mondja ki a méltóságos statusgyűlés, hogy nem az érintett minizsteri leirat következtében, hanem — meggyőződvn annak szükséges és helyes voltáról — önkormányzati jogánál fogva elhatározza, hogy az 1883/4. tanév kezdetével a tandíj a rom. kath. középiskolák négy felsőbb osztályában (5—8) mérsékelten és az egyes középiskolák vidékének anyagi viszonyaira tekintettel emeltetik, önként értetvén, hogy a szegény sorsu, de kiváló képességű és kiváló előmenetelt tanusított rom. kath. tanulók a tandíjnak egészben vagy részben való fizetése alól felmentendők, mely czélból a tanév végén mindig tartoznak a tanulók e mentességére folyamodni a következő tanévre vonatkozó tandíjmentessége érdekében. A részletes keresztülvitellel a m. igazgatótanács bizandó meg.

Ezzel szemben br. Szentkereszty György és Imets Jáko tagtársak oly hozzátétellel vélik a fennebbi javaslatot elfogadandónak, hogy „idegen felekezetekhez tartozó, de rom.

kath. középiskolában tanuló ifjak már az 1-ső osztálytól kezdődőleg magasabb tandíj fizetésére köteleztessenek. —

3. A méltsgs igazgatótanács jelentését illetőleg első tekintetre feltűnő jelenségnek látszhatik, hogy gymnasiumaink népessége az utóbbi három év alatt feltűnően csökkent, mi méltán alapos aggodalmakra szolgáltatathatna okot más körülmények között, de egyszerű magyarázatát e tüneménynek megtaláljuk abban, hogy éppen az utóbbi években az ország különböző vidékein reálirányú iskolák nagyobb számban állítatván fel, s a realis irányú nevelésben mind inkább tért foglalván, a tanuló ifjuság megoszlik a tanodákban, s nem tódul többé mind csak a tudományos szakképzésre előkészítő gymnasiumokba, mi végeredményben nem is mondható károsnak.

4. A tanítás eredményére vonatkozólag, bárha az a m. igazgatótanács jelentésében kielégítőnek jeleztetik, s nincs is okunk az ellenkezőt feltételezni, mégis czélszerűbb, sőt egyedül czélravezetőnek azt tartanók, ha a méltsgs statusgyűlés felhívna a méltsgs. igazgatótanácsot, hogy jövőre az eredményeket számszerűen mutassa ki, hogy így maga a statusgyűlés is szerezhesen magának meggyőződést s ne legyen kénytelen egyszerűleg elfogadni, illetőleg megnyugodni az igazgatótanács kijelentésében.

5. Mint az igazgatótanács jelentéséből látható tankönyvekül csak a felsőbb helyről engedélyezett könyvek használtattak; nem látjuk azonban tényleges keresztülvitelét annak, hogy a lehetőségig összes tanintézeteinkben ugyanazon tankönyvek használtassanak s innét ritkábban történjék változtatás; igényli az elsőt a könnyítése az átmenetnek egyik intézetből a másikba s a rendszeresége a tanításnak követeli a másikat a gazdasági szempont, tanuló fiatalságunk szegény volta; miért is felhivandónak véljük az igazgatótanácsot, hogy az irányban a szükségesnek látszó intézkedéseket tegye meg-

6) Ha az igazgató tanács jelentésének a fegyelmi esetekre vonatkozó része, bővebb magyarázat nélkül a nagy közönség tudomására jutna, könnyen alkalmul szolgálhatna intézkedéseink egyelmének sújtó elítélésére akkor, midőn oly tömeges előfordulása constatatatik abban a fegyelmi eseteknek, mi természetesen csak onnan származik, hogy számításba vétettek a kisebb rendzavargások is; úgy véljük, hogy utasítandó volna az igazg. tanács, hogy jövőben csak azon súlyosabb fegyelmi eseteket tüntesse ki számszerűen jelentésében, melyek természetüknél fogva és a fennálló fegyelmi szabályoknál fogva magában a kiállítandó iskolai bizonyítványban kitüntetendők volnának. —

7. A mi a növeldekre vonatkozását a jelentésnek illeti, nem tartjuk elégségesnek azon kijelentést, hogy a finöveldei ifjaknak úgy maga viselete mint tanulmányi előhaladása általában jó volt, — mert ilyen kijelentés nem ellenőrizhető; szükséges, hogy jövőre e tekintetben is számszerűen mutattassanak ki az eredmények, mi itt kiválóan annál lényegesebb, minthogy csak ennek alapján lesz elbírálható, vajjon kellőleg felügyelt e az igazgatótanács arra, hogy érdemtelen a jótéteményben ne részesüljön.

8. Nem hathatjuk említés nélkül azon módalitást sem, mely a kolozsvári finöveldeknek közvetlenül a nagyalmá-

si uradalomból való élelmezése tekintetében 1830/1 t31 kezelve alkalmazást nyert.

Meggyőződésünk, hogy ily kezelés nehezíti a számadás tisztaságát egy a finöveldekre mint Nagymásra vonatkozólag, kizárja a lehetőségét az ellenőrzésnek és nem megegyeztethető az elszámolónak a számoltatóval szemben fennálló viszonyal. Ezért ajánlatba hozzuk: Mondja ki a statusgyűlés, hogy ezen módozat — mihelyt kár nélkül lehetséges — de legkésőbb az 1883/4. tanév kezdetével megszüntetendő s az élelmezés vagy egyházi élelmező útján eszközözendő vagy árlejtés útján haszonbérbe adandó. —

9. A lepadt alapítványok tárgyában követett eljárás tekintetében úgy véljük hogy egy a jog, mint a czélszerűség szempontjából utasítandó volna az igazgatótanács, hogy mindazon családi alapítványoknál melyek kamatjövödelme nem fedezi a tartás összegét a kamatok mindaddig főkésítendők, míg a tőke eléri azon magasságát, hogy kamatai e költségek fedezésére elégségesek, ez időpontig a család nem tarthat ugyan igényt az ösztöndíj élvezetére, mindazonáltal az ösztöndíjak kiosztásánál ily családok ivadékaire méltányos figyelem fordítandó.

10. A gróf Nemes Ábrám félé alapítványhátralék kamatainak haladéktalan felhajtására az igazgatótanács felhivandó.

11. A bizottság, tekintve a Csiksomlyói gymnasium különös viszonyait szükségesnek tartja egy finövelde felállítása céljából az ottani volt megyeházának megszerzését, minek következtében utasítandó az igazg. tanács, hogy ez ügyben a megkezdett eljárást folytatva, igyekezék oly konkrét eredményekhez jutni, hogy a jövő statusgyűlés az előterjesztendők alapján érdemileg határozhasson.

12. Nem hathatja e bizottság említés nélkül azon körülményt, hogy a brassói rom. kath. gymnasium az egyedüli, melyhez ösztöndíjak nincsenek kapcsolva. Miután éppen e városban kiváló kath. érdeket igényli a szegény kath. magyar ifju támogatását, hivatásuk fel az igazgatótanács arra hogy a jövő statusgyűlés eleibe terjesszen tervezetet az iránt, mikép volna lehetséges a brassói rom. kath. gymnasium mellé néhány kézi ösztöndíjjal rendszeresíteni.

13. A kegyesrendi tanárok 200 frtos fizetés pótlékát illetőleg hatalmazza fel az igazgatótanácsot a statusgyűlés arra, hogy esetről, esetre határozza a felett vajjon az illető kegyesrendi tanár érdemes-e arra, hogy eltérőleg a fenntartandó szabálytól, mely szerint e pótlék csak három évi itteni működés után utalványozható, részére kivételesen e pótlék előbb is utalványoztassék.

14.) Az erdélyi r. k. gymnasialis tanárok nyugdíj alapja, mely a tanárok járulékaiból alakult alaptőke és a tandíjak feleslegéből ugyszintén a tanárok évi járulékáiból nyeri jövedelmét, jelenleg 38165 frt 50 kr. tőkét és mintegy évi 5700 frt. jövedelmet tüntet fel, megterhelve egy nyugdíjas tanárnak évi 364 frt. 16¹/₂ kr. o. é. igényével. Tekintve már, hogy ezzel szemben 104. tanárnak esetleges igénye áll s így multhatlanul gondolkodni kell a nyugdíjalap minél nagyobb mértékben való növeléséről, azt javasoljuk: Mondja a statusgyűlés, hogy tekintve a tanárok fizetésének csökély

voltát, mely mellett a tanárra csakis a kedvezőbb nyugdíjra való kilátás szolgáltat némi vigaszt és megnyugvást, — tekintve továbbá, hogy szemből s ott tényleg alkalmazott tanárral a nyugdíjalaptörvény és évi jövedelme elenyészőleg csekély a tanulmányi alaplól fentartott középiskoláinkban befolyó tandíjak egész összegükben adassanak át tanárok nyugdíjalapjának az egyes tanintézetek felszerelésére szükséges összegek az egyes intézetek tanértesülete által a tanév zártával a jövő évre szükségesséknél ítélte és az igazgató tanács által helybenhagyott szükségletek fedezetére megkivántató összegek állittassanak be a tanulmányi alap költségelölányzatának szükségleti rovatába s onnan fedeztessenek; mennyiben pedig a tanulmányi alap ezen kiadást nem bírja meg, utasittatik az igazgatóság, hogy a befolyó tandíjak minél nagyobb quotáját szolgáltatassa be a nyugdíj alapba.

15. A tanulmányi alap 1883. évi költség előirata 69903 frt szükséglettel szemben 69392 frt fedezetet s így 299 frt jövedelmi fölösleget tüntet fel s miután az már miniszterileg is jóváha gyva van, azt tudomásul veendőnek véleményezzük.

Ez alkalommal, azon tapasztalatból kiindulva, hogy a statusgyűlések rövid tartama alatt a vizsgálóbizottságok nem működhetnek behatólag, és a legnagyobb készség mellett is csak elhamarkodott munkát végeznek — indítványozzuk: határozza el a statusgyűlés, hogy maga kebeléből választ egy 12 tagu bizottságot oly célból, hogy ez az alapok számadásait és költségvetését már a gyűlést megelőzőleg alaposan átvizsgálja és beható jelentést készítsen, miért is ezen bizottság rendelkezésére adandók az összes számadások és a költségvetés a statusgyűlés egybehívásával egyidejűleg, önként értve, hogy e bizottság működésében az igazgatótanács előadója a felvilágosítások megadása céljából, részt vesz. — Károlyfehérvárt 1882. novem. ber 11-én. A méltóságos statusgyűlés aláztos szolgálai: Kardos Ignác, Dr. Groisz Gusztáv.

A jelentés pontonként való tárgyalásában a következő határozatok keltek:

a) a m. kir. vallás és közoktatási miniszterium eshetőleg betérjendő középtanodai törvényjavaslatára nézve a statusgyűlés egészen és minden részleteiben magáévá teszi és elfogadja a Fogarasy Mihály püspök ur ó Nmlga az igazgató tanácsal egyetértőleg fölterjesztett emlékiratit és felhatalmazza az igazgatótanácsot, hogy ha az új törvényjavaslatl szemben a jogvédelem szükségessége merülne fel, püspök ur ó Nmlgával egyetértőleg ugyanazon szellemben tegye meg a további lépéseket a statusgyűlés nevében. Egyúttal felkéri a statusgyűlés a kebléhez tartozó országos képviselő urakat, hogy a törvényhozó testületben a maguk befolyásával támogassák az ügyet.

b) a tandíjt illetőleg a statusgyűlés a római és görög katolikus ifjuságra nézve megmarad az eddigi tandíjszabályzattal, a felekezetiekre nézve az igazgatótanács püspök ur ó Nmlgával egyetértőleg az egyes

tanintézetek részletes viszonyai tekintetoe vételével emelje fel a tandíjt-

c) jövedőbeli jelentéseiben az igazgatótanács mutassa ki a tanítás eredményeinek statistikáját is: ellenken a fegyelmi esetek kimutatásában szoritkozzék csak a fontos esetekre.

d) az igazgatótanács tegyen kellő intézkedéseket, hogy az egynemű tanintézetekben a lehetőségig ugyanazon tankönyvek használtassanak és csak akkor cseréltesenek fel másokkal, ha a változtatás okvetlenül szükséges.

e) a kolozsvári finővelde élelmezésének kérdésében oda utasittatik az igazgatótanács, hogy a jövő statusgyűlés eleibe terjeszzen oly részletes kimutatást, a melyből tisztán kivilágojjék, hogy az életbe léptetett élelmezési rendszer mennyiben előnyösebb és hasznosabb, vagy hátrányosabb és károsabb a más intézeteknél divó eljárásnál.

f) az összesített alapítványokra nézve a bizottsági javaslattal szemben az igazgatótanács javaslata fogadtatik el.

g) gróf Nemes Abrám-féle alapítvány tárgyában felkéri a statusgyűlés Pócsa József főispán urat, hogy személyes közbenjárásával sziveskedjék közreműködni a még fenforgó csekély nézeteltérés elenyészítésére.

h) a brassói gymnasiumnál nem létező ösztöndíjak megteremtése iránt nem lévén semmi alap reá, jelenleg intézkedés nem történhetik.

A többi pontokra nézve elfogadja a statusgyűlés a bizottság javaslatát.

20. Előterjesztetik a gymnasiumi tanárok kérése szálláspénzök fölelmezése tárgyában.

A tanulmányi alap nem nyujván módot, hogy e kérésnek ez idő szerint eleget tenni lehessen, felhatalmaztatik az igazgatótanács, hogy ha állandó megtakarítások vagy jövedelemszaparodások lehetségessé tesszik, minden egyes tanárnak a szálláspénzét 50 frttal megszaporthassa.

21. Püspök ur ó Nagyméltósága azon örömhirt: tudatja a statusgyűléssel, hogy Jacobini bibornok-államtitkár ur ó Émine.atiájától távirat érkezett Rómából. (Lásd a Közművelődés 47. számát.) Közörömmel és hálaival fogadtatott.

22. Indítványba jó, hogy miután a statusgyűlésre meghívott választott képviselők mandatumai iránt különböző felfogások léteznek, mondja ki a statusgyűlés határozatilag, hogy valamennyinek mandatumai a jelen statusgyűlés végével lejárt, hogy tehát a képviselők mindenütt a jövő évben újra választandók, még pedig hat évi tartamra. — Elfogadtatik.

23. Előterjesztetik a statusgyűlés által kiküldött számvizsgáló bizottság jelentése a mint következik:

Nagyméltóságú püspök Ur! Mélyen tisztelt Statusgyűlés! Alulirttak az 1879-ik november hó 10-ki statusgyűlés jegyzőkönyvének 7 ik §-sa alatt az erdélyi püspökök megyei rom. kat. status közvagyona számadásainak megvizsgálásával bizatván meg, ezen megbizásnak a következőkben igyekeztek megfelelni.

Mindenekelőtt a bizottság mindazon zárszámadásokat, melyek az említett időszak óta végleges elintézését nyertek az utalványozások nyomán, behatósított megvizsgálás tárgyává tette, és ennek folytán czélszerűnek találta ezen zárszámadásokból könnyebb áttekintés végett készített kivonat feltűnőbb mozzanataihoz a következő fölvilágosító észrevételeit adni, azon sorozatban mint azok a kivonatban előfordulnak.

A) *Az elemi iskola alap.*

1879-ik évi zárszámadás. 1. A kimutatott 20868 frt 91 krnyi összes vagyon gyarapodás az év folyamában mutatkozott 22470 frt 88 krnyi tőke álladék gyarapodásából származott.

Ezen utóbbi gyarapodás pedig keletkezett részint néhai Fogarassy Mihály püspök ur ö Nagyméltóságának 13000 frtnyi kötvényekben tett kegyes adományából, részint erdélyi urbéri kötvények beszerzéséből és a pénzkészleteiből a takarekpénztárba eszközölt elhelyezéséből. 2. A kezelési eredménynél mutatkozott 420 frt 66½ krnyi kedvezőtlenebb kiadási eredmény okadatolását abban találja, hogy amár több kiadási tételknél megtakarítások eszközöltek, az erdélyi püspökiak felségélyezésére 348 frt és a hátszegi leányiskola felépítésére 252 frt fordított, mely kiadásokra az előirányzatban gondoskodva nem volt. Mindazonáltal nagyobb bevételek folytán a végleges eredmény 404 frt 54 krnyi fölösleggel kedvező volt. —

1880-ik évi zárszámadás. 1. A kimutatott 6515 frt 21½ krnyi összes vagyon gyarapodás főképp a tőkék gyarapodásából származott, és pedig azért, hogy 4041 frt 34 krnyi hitelintézeti értékpapírok magántőke hozzáadásával 9650 frtnyi urbéri kötvényekké convertáltattak. 2. A kezelési eredménynél 748 frt 88 krnyi kiadási többlet volt, mivel a hátszegi leányiskola építésére 246 frt 16 kr, továbbá a maréfalvi rom. kath. iskola épületre 400 frtnyi kiadások az előirányzat kereten túl történtek. Végre épületek fenntartására az előirányzott 500 frton túl 144 frt 38 krral több kiadás történt. 3. A 4631 frt 71 krnyi kedvezőbb bevétel főképp 3804 frt 95 krnyi számadási megtérítésekéből származott.

B) *Az elemi iskolai tanító nyugdíj alap.*

1878-ik zárszámadás. 1. Az ez évi tőke álladék 12950 frttal gyarapodott és pedig urbéri kötvények beszerzése által. Az átfutó kezdetleges és végleges bevételek és kiadások szembeállításán után maradt tiszta összes vagyon gyarapodás 5705 frt egy fél kr. 2. A kezelési eredmény ez évben a bevételekre és kiadásokra nézve kedvező volt t. i. 359 frt 25½ kr. fölösleggel.

1879-ik évi zárszámadás. 1. A kimutatott 3077 frt 45½ krnyi összes vagyon gyarapodás ez évben is főképp a tőke álladék 3450 frtnyi emelkedéséből származott. 2. A kezelési eredményből támadt csekély 199 frt 54 s fél krnyi kedvezőtlen eredmény a gyümölcsöző tőkék kevesebb kamat jövedelmének, és a vegyes kiadási rovatnál történt több kiadásnak — mint a hogy előirányzatot — tulajdonítható.

1880-ik évi zárszámadás. 1. Az ez évi összes vagyon gyarapodás 2060 frt. 79 krral az átfutó kezdetleges

és végleges bevételek és kiadások kiegyenlítéséből származott. 2. A kedvezőtlenebb kiadás 1128 frt 72 s fél krral az előirányzott összeg összehasonlításánál okadatolva van az által, hogy a „vegyes kiadások“ rovatán Almády Samuel behajthatanná vált tőkerészlet 182 frt 10 krral, és 1173 frt 68 krnyi kamattal lerovásba jött.

C) *A vallás alap.*

1878-ik évi zárszámadás. 1. A tőke álladék ez év folytán urbéri kötvények megvétele által 18321 frt 67 krral gyarapodott, és az év kezdetén és az év végén mutatkozott átfutó bevételek és kiadások kiegyenlítése után az év végén maradt tiszta összes vagyon gyarapodás 3993 frt 09 kr. 2. A pénztári kezelésnél a kedvezőtlenebb kiadási 2495 frt 70 krnyi tételre megjegyzendő, hogy az előirányzott összegeknél nagyobb kiadás történt: a) a „Járulékok“ rovatán 10 frt 87 krral, b) az „Uj építkezése“ rovatán 1767 frt 30 krral, c) az „Épületek fenntartása“ rov. 1967 frt 61 krral, d) „Vegyesek“ rovatán 478 frt 75 krral, e) a „hivatalnokok özvegyeinek nyugdíja rovatán 116 frt 66 s fél krral. Összesen 4341 frt 19 s fél kr. Ellenben kevesebb kiadás történt: a) a „Papnöveldek javadalmazása“ rovatán 1500 frt, b) más rovatokon 344 frt 49 s fél kr. Összesen kevesebb kiadás 1844 frt 49 s fél kr, a különbözet 2496 frt 70 kr., mely megfelel a kezdetben említett kiadási többletnek.

1879-ik zárszámadás. 1. Ez évben a tőke álladék urbéri kötvények megvételével 10411 frt 04 krral gyarapodott, ennek folytán az év elején és az év végén mutatkozott az átfutó bevételek és kiadások kiegyenlítése után származott az év végén az összes tiszta vagyon 7587 frt 90 krnyi gyarapodás. 2. A pénztári kezelésnél az 5393 frt 90 krnyi fölösleg főképp azon körülménynek tulajdonítandó, hogy épületek fenntartására 5007 frt 80 krral nagyobb kiadás eszközöltek; elenben „uj épületek“ rovatán 9995 frt 50 krral kevesebb volt a kiadás.

1880-ik évi zárszámadás. 1. Ez évben a tőke álladék gyarapodott 6912 frt 81 krral, fogyatkozott 31876 frt 81 krral, maradt tőkeálladék fogyatkozása 24964 frt. Ennek ellenében az év végével a valódi hátralékok 6021 frt 21½ kr. és az átfutó tételek gyarapodásával 20174 f. 49 kr. Összesen 26195 frt 70½ krral. Összehasonlítva ezen gyarapodást az előbbi tőke fogyatkozással, maradt az év végén összes tiszta vagyon gyarapodás 1231 frt 70½ krral. 2. A kedvező kezelési eredmény onnan származott, hogy az előirányzott összeg ellenében a kiadás kevesebb volt 1569 frt 94½ krral, a bevétel pedig nagyobb 484 f. 23 krral, mely két összeg megfelel a kimutatott kedvezőbb eredménynek 2054 frt 17½ krnak.

D) *Az árvaházi alap.*

1879-ik évi zárszámadás. 1. Az ez évben beállott tőke álladéknak tiszta fogyatkozása teszen 13653 frt 40 krral, a valódi hátralékok és átfutó tételek gyarapodása volt az év végén 8048 frt 77 kr., maradt a kimutatott összes vagyon fogyatkozás 5604 frt 63 kr. 2. A kezelésnél mutatkozó kedvezőtlenebb eredmény az előirányzott összeg ellenében okadatolva van az által, hogy a bevétel hátra maradt 714 frt 88½ krral. Ellenben több kiadás történt: a) a javadalmazási rovaton 2091 frt, b) más rovatokon 94 frt

27 kr., összesen 2185 frt 27 kr., az öss. es kedvezőtlen eredmény 2900 frt 15 kr.

1880-iki zárszámadás. 1. Ez évben az összes tiszta vagyon gyarapodás teszen 2661 frt 25 krt, melyhez a tőke álladék gyarapodása 468 frt 46 krral járul. 2. A kedvezőbb pénztári eredmény főképp onnan eredt, hogy a gyümölcsöző tőkékből 596 frt 53 $\frac{1}{2}$ krral az előirányzott összegnél a bevétel nagyobb volt, ellenben a kiadás 246 frt 94 krral kevesebb.

Az 1881-ik évi zárszámadás. 1. A tőke álladék fogyatkozása ez évben teszen az év végén 14890 frt 36 kr. Ellenben a vagyon gyarapodás valódi hátralékokban és átfutó tételekben 19661 frt $\frac{1}{2}$ kr. Marad összes tiszta vagyon gyarapodás 4770 frt 64 $\frac{1}{2}$ kr. 2. A pénztári kedvezőbb eredmény 1914 frt 62 krral főképp a kamatozó tőkék nagyobb kamat bevételéből származott.

E) *A tanulmányi alap.*

1878-iki zárszámadás. 1. A 21360 frt 81 $\frac{1}{2}$ krnyi kimutatott összes tiszta vagyon gyarapodás származott: a) Az átfutó bevételek és kiadások év végével mutatkozott kedvezőbb különbözetéből, a pénzmaradványból, összesen 14949 frt 90 $\frac{1}{2}$ kr., b) a tőkeálladék gyarapodásából 3383 frt 86 kr., c) a fekvőségek és hasznosítható jogok gyarapodásából 3027 frt 5 kr., összesen 21360 frt 81 $\frac{1}{2}$ kr. 2. A kezelési eredmény az előirányzott összeg ellenében kedvezőbb volt 19041 frt 31 $\frac{1}{2}$ krral, mit főképp az ingatlanságok és haszonvételekből származott nagyobb jövedelem és több kiadási rovaton elért megtakarítások okoztak.

1879-ik évi zárszámadás. 1. A fekvőségek és hasznosítható jogok ez évben gyarapodtak és pedig: a) Kolozsvárt a Molnár-féle ház megvételével 23456 frt 25 kr. b) a Kolosmonostoron megvett fekvőségekkel 2200 frt 32 kr. Összesen 25656 frt 57 kr. Ellenben a tőke álladék fogyatkozása 3668 frt 17 kr. Egyéb vagyon fogyatkozás 5081 frt 21 $\frac{1}{2}$ kr. összesen 8649 frt 38 $\frac{1}{2}$ kr. Maradt az év végén összes tiszta vagyon gyarapodás 17007 frt 18 $\frac{1}{2}$ kr. 2. A kimutatott 13707 frt 56 krnyi kedvezőbb pénztári eredmény az előirányzott összeg ellenében származott főképp az ingatlanságok és haszonvételek nagyobb jövedelmeiből és a kiadási rovatokon elért megtakarításokból.

Az 1880-iki zárszámadás. 1. a) Ez évben a tőke álladék gyarapodott 29253 frt 89 kr. b) A fekvőségek és hasznosítható jogokban a gyarapodás 736 frt 10 kr. c) Gyarapodás a hátralékokban 2898 frt 20 kr. összesen 32888 frt 19 kr. Ellenben: a) fogyatkozás az év kezdetén és az év végén mutatkozott átfutó bevételek és kiadások szembetartásával 26942 frt 20 kr., b) kiadási többlet 265 frt 30 kr., összesen 27207 frt 50 kr. Az előbbi gyarapodással összehasonlítva, maradt az év végén összes tiszta vagyon gyarapodás 5680 frt 69 kr. 2. A pénztári kezelésnél a bevétel összehasonlítva, az előirányzott összeggel kedvezőtlenebb volt, mivel a kolosmonostori uradalom jövedelme ez évben kevesebb volt 4737 frt 64 krral. Továbbá mivel a lyceumi nyomda és melléképületei kevesebbet jövedelmeztek 2252 frt 6 kr. összesen 6989 frt 69 kr. Ellenben a gyümölcsöző tőkék és a vegyes rovaton nagyobb jövedelem éretelt el 887 frt 55 krral. Maradt kevesebb bevétel 6101 frt 14 kr.

A valódi kiadásoknál megtakarított 3801 frt 15 $\frac{1}{2}$ kr. A bevétel a kiadással összehasonlítva maradt összesen kedvezőtlenebb eredmény 2299 frt 98 $\frac{1}{2}$ kr.

F) *Ösztöndíj alap.*

1878-iki zárszámadás. Az ez évi a vagyon mérlegre és kezelési kedvezőtlenebb eredmény felvilágosítására a következő elemzés szolgál: Az almási uradalom ez év folytán a pénztárhoz 11500 frtnyi szállítmányt eszközölt ug ellenben: a) az uradalom a pénztártól küldeményt kapott 502 frt 65 kr. b) mivel pedig a nevezett uradalmat illetőleg az elérhetőnél nagyobb jövedelem lett előirányozva, ezen előirányzattal szemben hátra maradt az uradalom jövedelme 19591 frttal, mi a küldeménynyel együtt teszen 20093 frt 65 krt. c) Ellenben ezen alapnál a többi valódi bevételek és kiadások rovatain kedvezőbb volt az eredmény 2376 frt 43 $\frac{1}{2}$ kr. d) E két összeg összehasonlítása adja a pénztári kezelésnél mutatkozó kedvezőtlenebb eredményt 17717 frt 21 kr. e) Ezen összegből levonva a kimutatott előirányzott fölöslegét 3648 frt. f) A különbözet adja a pénztár kezelésnél kimutatott hiányt 14069 frt 21 $\frac{1}{2}$ kr. g) A tőke álladék fogyatkozott a „Babb“-féle alapítvány kihasztásánál 6700 frttal. h) Ellenben a többi tőkékéből volt a gyarapodás 363 frt 30 kr. i) Maradt összes tőke fogyatkozás 6336 frt 70 kr. j) Egyéb tételekben fogyatkozás 105 frt 30 kr. Összes fogyatkozás 6442 frt. k) Ehhez hozzáadva az f) alatt kimutatott hiányt 14069 frt 21 $\frac{1}{2}$ kr. Adja az összes vagyon fogyatkozást 20511 frt 21 $\frac{1}{2}$ krt.

Az 1879-ik évi zárszámadás. 1. A kimutatott ez évi 14968 frt 36 $\frac{1}{2}$ krnyi összes vagyon szaporodást előidézték: Az összes eselekvő és terhelő hátralékoknak az év kezdetén és az év végén mutatkozó kedvezőbb különbözete 7263 frt 66 $\frac{1}{2}$ kr. b) a bevételi többlet 1405 frt 53 $\frac{1}{2}$ kr. c) a tőkék álladékanak gyarapodása 7219 frt 39 kr. Összesen 15888 frt 59 kr. Ezen összegből levonva az átfutó bevételek- és kiadásoknak az év kezdetén és az év végén történt összehasonlításából származott fogyatkozást 920 frt 22 $\frac{1}{2}$ kr. Maradt összes tiszta vagyon gyarapodás 14968 frt 36 $\frac{1}{2}$ kr. 2. Az ez évi kedvezőbb pénztári eredmény az előirányzott összegek ellenében az egyes bevételi rovatokon elért nagyobb bevételekből összesen 2229 frt 22 $\frac{1}{2}$ kr. és a kiadási rovatokon eszközölt megtakarításokból összesen 6335 frt 14 kr. Mind össze 8564 frt 36 $\frac{1}{2}$ kr. származott.

Ezekután a nevezett alapok gyarapodása és fogyatkozása a megjelölt éveken a következő eredményre vezethető vissza: A) Elemi iskola-alap 1879 és 1880. gyarapodás 27384 frt 12 s fél kr. B) Elemi iskolai nyugdíjalap 1878, 1879 és 1880. gyarap. 10843 frt 25 kr. C) Vallás-alap 1878, 1879 és 1880. gyarap. 12812 frt 69 s fél kr. D) Árvaház-alap 1879, 1880 és 1881. gyarap. 7431 frt 89 s fél kr., apadás 5604 frt 63 kr. E) Tanulmányi alap 1878, 1879 és 1880. gyarap. 44048 frt 69 kr. F) Ösztöndíj alap 1878 és 1879. gyarap. 14968 frt 36 s fél kr., fogyatkozás 20511 frt 21 s fél kr. Összesen gyarapodás 117489 frt 2 kr., fogyatkozás 26115 frt 84 s fél kr. E két összeg összehasonlítása után 26115 frt 84 $\frac{1}{2}$ kr. mutatkozik összesen tiszta vagyon gyarapodás 91373 frt 17 s fél kr.

Végül mi a n.-almási és k.-monostori uradalmak jöve-

delmezésére vonatkozó 3 utolsó kimutatást illeti, megjegyzendő, hogy az azokban foglalt adatok a számadások behatóbb megvizsgálása alkalmából a valósággal megegyezőnek találtattak s ebből kifolyólag az elintézett számadásokra a felmentést ajálljuk. — Kolozsvárt, 1882. november hó 11-én. Cseh Lajos. Groisz Károly. Dr. Salzbauer János.

Helyeslő tudásul vétetik és a számadók a szokott fenn tartással fölmentetnek.

24. Tett indítványra a statusgyűlés a lelépett előadó Dr. Éltes Károlynak jegyzőkönyvileg fejezi ki elismerését buzgó és sikeres működéséért.

25. Tett indítványra határozatlik, hogy a statusgyűlés azon jegyzőkönyvei, melyek még kinyomatva nincsenek, minél előbb sajtó alá adassanak, különösen az 1866-ki statusgyűlés jegyzőkönyvét illetőleg, melynek egyik hivatalos példánya tudomás szerint egyik statusgyűlési tagnak birtokában van, annak megszerzése és kinyomtatása az igazgatótanácsra bízatik.

26. Letárgyalván a fenforgó ügyek Püspök ur ő Nmlga a jegyzőkönyv hitel-sítését a holnap tartandó ülésre tüzven ki, az ülést feloszlatja.

III. ülés.

Elnök Lönhart Ferencz püspök ur ő Nmlga.

Jegyzettek: Veszely Károly, Finály Henrik.

27. Olvastatik a második ülés jegyzőkönyve és megállítatik.

28. A felolvasott jegyzőkönyv 13. c) számu határozata kapcsában újra felvételvén az elemi és népiskolák tanítóinak nyugdíj kérdése, — határozatlik: A statusgyűlés hajlando minden tanítónak, a ki a rom. kath. elemi tanítói nyugdíjalapból látandó el nyugdíjjal, a törvényesen megálapított 300 frtnyi nyugdíjt biztosítani, azonban végleges határozatot ez ügyben még most sem hoz, hanem előbb meggyőződést kíván szerezni arról, hogy az iskolafentartó egyházközsegek mennyire fogják teljesíteni azt a kötelezettséget, a melyet a nyugdíjszabályzat rájok ró, szerzett tapasztalatok nyomán fogja a jövő statusgyűlés határozata aia bocsátani a kérdést.

29. A felolvasott jegyzőkönyv 19. g) számu határozata kapcsában határozatul mondatik ki, hogy a gróf Nemes Ábrahám-féle alapítvány jelenlegi képviselője gróf Nemes János mint ilyen a statusgyűlésre mindig meghívatik, és épen ugy jövőben is és állandóan mindig az a tagja a gróf Nemes családnak, a ki az alapítvány képviselője lesz, ha római kath.ikus.

30. A jelen ülés jegyzőkönyve hitelesítésére Gál János, Mikó Bálint és Bóke Antal személyeiben hitelesítő bizottság neveztetik ki.

31. Püspök ur ő Nmlga kimondván, hogy a kitűzött tárgysorozat ki van meritve, meleg hangon ad kifejezést örömteljes megelégedésének a statusgyűlés letolyása és eredményei felett, köszöni minden rendű tagjai szives közreműködését, és reményét fejezvé ki, hogy az itt végzett működés forogói, a hitbuzgalom és az egyetértés továbbra is áldást hozzanak a statusgyűlés munkásságára, az ülést berekeszti; mire Gál János a gyűlés köszönetét és ragaszkodását tolmácsolván ő Nmlga iránt, a gyűlés elszlott.

T Á R C S A.

Boldogasszony szepl. fogantatása napján.

Üdvöz légy Mária,
Szent Istenünk anyja,
Fogantatásodban

Szeplőtelen!
A törvény átka szent;
De tégedet kiment
Az Ur, s nemed között

Vagy büntelen.
Te általad az ég
Már nyitva, tárva rég;
S bejuthatunk mi is

Kegyelmekkel, —
Bűnünk bilincseit
Kérünk, vedd el.

Magyarok asszonya,
Evező csillaga!
Viharos századunk
Bösz tengerén;

Te örködél azon,
Hogy ős hajód, e hon
El nem merülve áll
Örvény ölén.

Tovább is légy kegyes,
Hibánkért el ne vess,
Öleld hű kebledhez
A tévedőt!

Te néped esedez,
Hallgasd meg őt.

Tiéd vagyunk Anyánk,
Kegyes hű patronánk
Gyermekded érzelmünk
Hozzad utal.

Süvölt a bösz vihar,
És elsodor hamar;
De szállj le népedhez
Hatalmaddal.

Ha már te léssz velünk,
Ki állna ellenünk?
Ha dul pokol hada,
Letiprandod;

S kezeid áldásra
Kinyujtandod.

Ha majd borul egünk,
Úgy is veled megyünk
Lángoszlop: értünk hön
Égő szived.

Vezessen ez tehát
Zord Sionunkon át
Birhatni ígéret —
Honán kegyed.

S hogy elnyerhessük azt,
Az égi szent malaszt

Segít mindig, ha te
 Anyánk leszel,
 S értünk mint jó anya
 Hón esdekelsz.

Minket ha így vezet
 Széplőtelen szived:
 Utánnad oh anyánk!

Bizton megyünk.
 Enyhül a szomorú, —
 Eloszlik a ború, —
 S az ég szivárványa
 Ragyog nekünk.
 Oh hétfájdalmu Szűz!
 Szerelmed, mint a tűz
 Égesse el szívünk
 Bűnsalakját,
 És nyerje meg bűnünk
 Bocsánatát.

Ferenczy Lajos.

Kisebb közlemények.

— **Heti körszemle.** Itthon *A katolikus tanulmányi alap* jogi természetéről dr. Apáthy István indokolt jogi véleményt terjesztett nov. 20-án a képviselőháznak az alapok és alapítványok jogi természetének megvizsgálására kiküldött bizottsága elé, melyben különösen három szempontból mutatta ki megcáfolhatlanul: hogy a tanulmányi alapot képező javak jogi természetök szerint felekezeti és pedig katolikus alapnak tekintendők; és hogy azok úgy, amint az eddig is történt, csakis katolikus oktatási célokra fordíthatók. — (A nagybecsű okmányt lapunk más helyén egész terjedelmében közzé fogjuk tenni. — Szerk.) — *A képviselőház nov. 24-én* tartott ülésében a némely magyar zászlóaljaknak az ujonnan alakítandó és az 1883-ik évtől kezdve nem a magyar korona országai-ból kiegészítendő gyalogezredékbe kivételesen való beosztásáról, — valamint az osztrák államvasúttal kötött szerződés becikkelyezéséről szóló törvényjavaslatok úgy általában mint részleteikben elfogadtattak. — *A pálinkavás megakadályozása* érdekében a cultus-miniszter körrendeletet bocsátott ki, melyben a tanfelügyelők közvetítésével föl hívja a tanítókat, hogy a népet e rosz és káros szokásának elhagyására buzdítani, a gyermekeket pedig e mételeytől már jó előre megóvni s így a pálinkavás bűnének terjedését legálább a jövő nemzedékre nézve korlátozni minden erejükből törekedjenek. (Valóban a legüdvösebb intézkedések egyike ez. Vajha foganatja is lenne minél áldásosabb! — Szerk.) — *A képviselőház nov. 27-én* tartott ülésében Hevesmegye abbeli kérése, hogy a belügyminiszter bizonyos antiszemitikus röpiratoknak állítólag törvényellenes módon eszközölt elkobzásaért vád alá helyeztessék, a kérvényi bizottság jelentése és javaslata alapján 157 szavazattal 102 ellenében elvetett. Továbbá felelt az igazságügyminiszter Mezei

Ernőnek a tiszta-eszlári ügyben tett interpellációjára, melyben czáfolhatlanul kimutatta a miniszter, hogy ezen ügyben sem a kormány, sem az ügyészség, sem a törvényszék, sem a kiküldött vizsgálóbíró, sem más hivatalos közegek részéről mulasztás avagy törvénytérítés el nem követtetett, mely választát a miniszternek az egész ház tudomásul vette. — *Az északkeleti és keleti vármegyékben*, u. m. Ung, Beregh, Máramarosban és a Székelyföldön a szorosokba és Galicziába vezető utakat lehető gyorsan építik és kiigazítják s az összes hidakat ágyuk átvonulására alkalmas ujjakkal pótolják. (Valami rothad — — — Oroszországban. — Szerk.) — *A képviselőház nov. 28-iki* ülésén megkezdett a jövő évi költségvetés tárgyalása. A 28-iki ülésen folytatott a tárgyalás; azután zárt ülés tartatott a koronaör megválasztása ügyében, hol a választási teendők állapítottak meg előre. — **Franciaország.** *Desprez Sz.* Szék melletti nagykövet visszahívott s helyébe Lefebvre gf. neveztetett ki nagykövetté. — *A budgetvita* alkalmával Williers képviselő egy nagyszabású beszédben fejtette ki a pápa jelenlegi helyzetét; a garantiatörvények haszontalanságát és bizonytalanságát és végre mint mindezeknek szükséges következményét a szentszék függetlenségét és a pápai birtokok visszaadását. — *A lille-i kath. congressus* nov. 22-én nyitott meg a cambray-i érsek által, a nagygyűlés igen látogatott és általános az érdeklődés. — **Spanyolország.** *Az ujon született infanszó* megkeresztelésénél a keresztanyai tisztet ő Szentsége fogadta el; mint keresztanya pedig Erzsébet királynéknak ő felsége szerepelt, keresztelő Bianchi bibornok madridi pronuncius volt. — **Németország.** *A vasárnapi munkaszünet* tárgyában Kölnben nov. 22-én a rajna-tartományi nemzetgazdasági egyesület gyűlést tartott, melyben egy kérvény fogadtatott el az országgyűlés mindkét házához, melynek petituma 4 pontban összegeztetett. — **Belgiumban** a kath. clerus helyzetéről Bara igazságügyminiszter jelentést terjesztett a törvényhozás elé, melynek contentiája az, hogy a papságot megtizedelje s egyuttal javadalmát is megrövidítvén, azt eszközölje, hogy így a kevésszámú és vagyoniilag számót sem tevő papság minél kevesebbet tehessen a kath. ügy érdekében. — *A Rajna és mellékfolyói* még mindig áradnak és már is meghaladták az 1870-iki áradás nagyobb magasságát. — *A svájci nép* 301,352 szóval 167,221 ellenében elvetette a felekezetenlküli, vallástalan állami oktatásról szóló javaslatot. — *A polgári házasság* következtében Berlinben a legujabb statistikai adatok szerint a törvényes gyermekek közül 83 százalék, a törvénytelenek közül pedig csak 59 százalék lett megkeresztelve. — *A „Kreuzzeitung“* hazafias kötelességnek tartja a kulturharcz megszüntetését. Az Evang. Luth. Allg. Kirchenzeitung pedig kijelentvén, hogy a kulturharcz megmetyejezte az egész nemzeti életet és megerősítette a fölforgató elemet (socializmust), minden jó hazafinak caeterum censeoja kell hogy legyen a jelszó: „El a kulturharczczal!“ — **Olaszország.** *Pápa ő szentsége* a paduai és trevirói árvizkárosultak között 10000 lírát

osztatott ki. — XIII. *Leo pápa ó szentsége* f. decz. 23-án fogja megülni áldozárrá szenteltetésének évfordulóját. — *Passglia* a megtért exjezsuita a turini érseki seminarium tanárává nevezte* tt ki. — Anglia. *A fének* újabb merényleteinek célja megakadályozni a rend megszilárdulását és a compromissiumot. — Oroszország. *A politikai foglyok* száma oly nagyra nőtt, hogy a kormány egy oly fegyházat kénytelen építtetni, melyben 5000 bűnös helyezhető el — *Baltában* újlag zsidóüldözések törtek ki. — *A kazáni egyetem tanulóinak* példáiára legközelebb valóságos lázadást insceniroztak a pétervári egyetem növendékei is. A rectort földre tiporták: az utcákon a népet a kormány és rendőrség ellen lázították. Katonaság jelenvén meg, harcz fejlődött ki, melyben 37 tanuló súlyosan megsebesült, 180 pedig elfogatott. — Törökország. *Több főrangú* és a szultán környezetét képező tiszt összeesküvés vádjá miatt elfogatott. (Gyönyörű állapotok! — Szerk.) — Egyiptom *A vizsgáló bíróság előtt tett tanuvallomásokról* szóló összjelentés, mely egyesesen Arabit s a katonai párt más vezéreit vádolja az alexandriai vérengzések rendezésével, a khedive elé terjesztetett, általa jóváhagyott s Dufferin lordnak kézbesített.

— **Az alesiki kath. tanítóegyesületi-kör gyűlése.**

A „csiki kath. tanítóegyesület alesiki köre“ ez évi őszi gyűlését f. évi okt. hó 30-án Cs.-Kozmásan az iskola helyiségében tartotta meg Baka János k. tanító elnök vezetése alatt.

A majdnem minden tekintetben élénknek mondható köri gyűlésen ugy a rendes tagok, mint a vendégek igen szép száma vett részt.

Névszerint főt Buzás Mihály alesperes alapítótag és t. elnök cs.-szentmártoni, Koncz István tusnádi, Rancz János csikszentkirályi, Bardocz István helyi — plebános; tiszt. Pál Antal szentgyörgyi segédlelkész pártoló tagok; tek. Nagy József szentmártonjárásí szolgabíró, a tanítóegyesület tiszt. tagja, Baka Áron községi Bardócz Albert kiérd. k. tanító, helyi földbirtokos Lestyán Ferencz és csatószegei Incze Ignác urak azok, kik becses megjelenéseikkel szerény együletünket megtisztelték.

Fogadják a nagyérdemű vendégek ez uton is tanítóegyesületi körünk hálás köszönetét.

A gyűlést megelőzőleg nagyon szép — a vallás-érzületre mélyen megható ünnepély ment végbe — a helyi plebánia templomában. Ugyanis: a kör tagjai — elnök tapintatos vezetése mellett — előlegesen a Koss-féle „Veni Sancte“-t énekelték férfi négyes karban, melyet helyb. lelkész ur intonalt. Majd csendes misét olvasott, mialatt az énekkar — szokott vallásos buzgósággal — szintén férfi négyes énekeket zengedezett.

Most a gyűlés ismert helyisége, a tanterembe testületileg történt a vonulás.

Mint minden tanácskozmányt, ugy ezt is négyes ének, Kőlcsey páratlan „Hymnusa“, (Isten áld meg a magyart!) lelkesedéssel történt eléneklése előzte meg.

Miután elnök által a jelenlevők meleg szavakban üdvözöltettek, a tulajdonképeni gyűlés vette kezdetét.

Programmja következő volt: Gyakorlati tanítások tartása a helybeli tanítók által. Balló Imre k. tanító 4-ik oszt. növendékeivel „Az idő részei“ című olvasmányból kiindulva, az órát ismertette, mi alatt a többi osztálybelieknek magánfoglalkozást hagyott. — Lőrincz Lajos s. tanító kezdő tanonczaival a „két“ mennyiség fogalmát és jegyének leírását ismertette.

A részrehajlatlan kritika, melyben a nagyérdemű pártolótagok is tevékeny részt vettek a próbatanítások elsőjét sikerültnek, másodikát pedig kielégítőnek ítélte.

Ezt a Cs. Menaságon tartott tavaszi gyűlés jegyzőkönyvének — köri jegyző Balló J. által történt — felolvasása követte, mely minden módosítás nélkül hitelenek ismertetett el.

Ezután a Baka József cs.-szentgyörgyi k. tanító felolvasása következett ily cz. tételről: „Első nap az iskolában kezdő tanulókkal.“ Ez a gyűlés által helyeslő elismeréssel is köszönettel fogadtatott.

Jövő tavaszi gyűlésünk Cs.-Szt.-Imrén fog elnök által meghatározandó alkalmas időben megtartatni. E gyűlésen egy kiváló új tagtárs-tanítóegyleti körünk első nőtanítója — lett elnök által bemutatva: Scheuer Szidonia k. a. — nagykaszi tanítónő — kedves szemlőben, akit a kör öröm éljenzéssel fogadott. Továbbá főt. Ferenczy Károly volt csikszentkirályi plebános urrel emlékeztet meg, a ki körünknek nemcsak érdemes pártolótagja, hanem egyik legkitűnőbb munkása vala. Jóllehet fötsége az eddiginél — a sokkal fényesebb és jövedelmezőbb gyergyószentmiklósi állásra távozott, — a min tulajdonkép csak örülnünk kell; — mindazáltal fájó szívvel veszünk tőle bucsut kívánván, hogy áldás, béke és szerencse kísérje minden lépteit! Kérjük egyszersmind fötségét, olykor olykor emlékezzék reánk is szegény alesiki kath. néptanítókra, kik őt mint jó atyánkat feledni sohasem fogjuk!

Ezzel kapcsolatban ntdő Rancz János csikszentkirályi új plebános urat mutatá be elnök, ugymint tanítóegyesületi körünk új tagját, azon édes reményének adván kifejezést, miszerint érdemes elődének méltó utódja leend. Éljen soká!

Az indítványok során szóba jött, hogy minő mód és eszközökkel lehetne az ismétlőiskolásokkal az eddiginél több eredményt felmutatni. — Minthogy a tárgy bővebb tanulmányozást és megvitatást igényel, a gyűlés egy 5 tagból álló bizottságot küldött ki, mely írásbeli munkálatát a jövő gyűlésre befogja terjeszteni. — A bizottságba Ferenczy Ignác, Boldog Pál, Balló Imre, Tódor István és Tamás Imre választottak meg.

Végül mindkétrészen megjelenteknek elnök ujoilag köszönetet szavazván, berekesztésül „Dicsértessék a J. Kr.“ ének — szintén négyes szözlamban énekeltevé a tanácskozás végett ért.

Az ügyszentsége kívánta lelkesültséggel haladjunk — Isten nevében a kitűzött cél felé ezután is.

T-r J-n. k. tanító.

— A pálinkaivásról a közoktatási miniszter. A válás- és közoktatásügyi magyar királyi minisztera következő figyelemreméltó körrendeletet bocsátotta ki a tanfelügyelőkhöz. Gyakran hangsúlyoztam különböző alkalmakkor, hogy a népoktatás főfeladata a nép erkölcsiségének, valamint munkaképességének s ezáltal anyagi és szellemi jólétének emelése.

E cél elérésének, vagy legalább megközelítésének többféle akadályai vannak; de nem utolsó sorban áll ezek között a túlságos pálinkaivás, mi a nép alsó osztályainál nagy mértékben kezd elterjedni hazánk majd minden vidékén, főleg a felföldi tót, valamint a ruthen és oláh népességénél is, s a hol terjed és egyre nagyobb mérvet ölt: ott a népességet testi és lelki elsatnyulással és vagyoni elpusztulással fenyegeti.

E hajlam terjedését megakadályozni, vagy legalább annyira korlátozni, hogy a mértéktelen pálinkaivás az emberek egészségét tönkre ne tegye, az állam és társadalom, sőt az emberiség érdeke.

Nem czélom, nem is lehetne e helyütt az eszközöket mind elősorolni s azok alkalmazása módját elemezni, melyek czélra alkalmazhatók s melyekre nézve társadalmi és anyagi intézmények is hatással lehetnek, s közreműködhetnek; ezuttal csak azt akarom főemlíteni, hogy ez irányban hatni mindenképp a lelkészek és a tanítók vannak hivatva.

A mi jelenen a tanítókat illeti, a tanító feladata már az iskolában megmagyarázni, mily szomorú következményei vannak a pálinkaivásnak; az emberi szervezetre mily rombolólag, az emberi szellemre mily butítólag hat ez italnak evezete, különösen a túlságos vele élés. Sőt elég alkalma van a tanítónak magával a néppel való soknemű érintkezésben a felnőtteket is ez irányban oktatni és inteni.

Megengedem, hogy ennek azonnali sikere és kézzel fogható eredménye nem lesz. De mindig igaz marad, hogy „gutta cavat lapidem“ — az egy irányú, következetes és folytonos működésnek eredménye előbb-utóbb mindig bekövetkezik; s a cél oly üdvös, hogy annak csak némi megközöntése, sőt felé csak egy lépés tetele is halálatos hiatal.

Felhívom ennél fogva Czimedet, figyelmeztesse a tankegyesületekben működő összes tanítókat, hogy vajúdi hazafiai érdekeket fognak maguknak szerezni és isten előtt kedves dologt cselekszenek és emberbaráti munkát végeznek, midőn a népet rossz és káros szokásainak elhagyására buzdítják a gyermekeket pedig a méltóval már jó előre óva intik, így a pálinkaivás bűsének terjedését legalább a jövő nemzedékre nézve korlátozzák. Budapestén. 1882. november hó 21-én. Trefort s. k.

— A közegészségügy érdekében. A vallás és közoktatásügyi miniszter f. é. 1704 eln. sz. a. az egyházi főhatóságokhoz a következő körrendeletet bocsátotta ki:

Hogy a közegészségügy fejlesztése az államnak, a társadalomnak, sőt az emberiségnek egyik legfőbb érdeke, az nem szenved kétséget, és bővebb indoklásra nem szorul. És hogy e részben hazánkban nem történt és még mindig nem történik annyi, amennyinek történni lehetne és kellene, az is bizonyos.

Az állam hozhat — és a magyar törvényhozás is hozott — közegészségügyi törvényeket; tehet s a magyar kormány is tett és tesz — czélszerű intézkedéseket a közegészség érdekében: — de ha valahol, e részben nem tehet mindent és nem tenet eleget az állam. Magának a társadalomnak, valamint minden nem állami hatóságnak is, sőt minden egyesnek közre kell működnie a közegészségügy fejlesztésére és felvirágoztatására s az állam és emberiség oly fontos kincsének az emberi egyéneknek és az emberi egészségnek megóvására.

Fellette sokat tehetnek e részben különösen a lelkészek és tanítók is, állásuk- és hivatásuknál, valamint a köznéppel való folytonos és soknemű érintkezéseiknél fogva. És e részben igen nagy súlyt kell fektetnünk arra, hogy a lelkészek és tanítók már képzetesökben megszerezzék azon postv ismereteket, melyeknél fogva a közegészségügy kiválalmaiban és annak elmozdítása eszközeiben s az e részben teendőkről kellőleg felvilágosításokat és utasításokat megadnassák. Hogy egyebet ne említek, csak például hozom fel a köznep lakásviszonyait, a betegapólas és gyógyítás, valamint a véletlen baleseteknél való rögtön segély követelményeit mindenképp fölött pedig a kivált nemely vidéken aggasztó mértékben elhanyagozott pálinkaivás veszélyeit, melyekre nézve lelkészek és tanítók üdvös munkát gyakorolnának a népre a közegészség érdekében.

A tantókepezegekben ugyan a közegészségtan a rendes tantargyak egyike, onajtando volna azokban, hogy azokban is alaposabban és nagyobb terjedelemben tantassék. De a papnövegekben és lelkészképző intézetekben a közegészségtan, tudomra senol sem adatik elő, nolott fellette szukseges volna, hogy a lelkészjelöltek is megfelelő oktatást nyerjenek!

Midőn erre Czimed becses figyeimet tisztelettel felhívni van szerencsém, egyenesen felkérem, hogy a hatósága alatti papnövegekben a közegészségtan tüzetes előadásáról gondoskodni s engem ez irányban teendő intézkedéseiről értesíteni méltóztassék.

Fogadja stb.

Budapestén, 1882. november hó 6-án.

Trefort s. k.

— A koronaőr választása. nov. 30-án ment végbe ősi szokás szerint teljes fénynyel.

Az ünnepélyes actusról a „M. K.“ után adjuk a következő részleteket.

A főrendiház és képviselőház elegyes ülése. 1882. nov. 30-án délelőtt 10 órakor. Mailáth György országbíró s főrendiházi elnök és Péchy Tamás képviselőházi elnök elnökléte alatt.

Jegyzők: b. Rudnyánszky főrendiházi, és Baross Gábor képviselőházi jegyző.

A kormány részéről jelen vannak: Tisza Kálmán, Szapáry Gyula gr., Pauler Tivadar, Kemény Gábor b. Széchenyi Pál gr., Trefort Agoston, ifj. Ráday Gedeon gr., Bedekovich Kálmán, Orczy Béla b.

Mailáth György a főrendiház elnöke; Midőn az országosan egyesült főrendeket és képviselőket elnöktársam nevében is tisztelettel üdvözlém, egyuttal a mai ülés jegyzői teendőinek vitelére elnöktársammal egyetértőleg Baross Gábor képviselőházi és Rudnyánszky József b. főrendiházi jegyző urakat kérem fel, és az elegendő ülést ezennel megnyitottnak nyilvánítom.

Közös megállapodás nyomán a mai elegendő ülésnek egyedüli tárgyát azon választási cselekmény eszközlése képezvén, mely Festetics György gróf urnak a magyar szent korona egyik őrének, magyar királyi főudvarmesterré lett kinevezetése folytán a törvény értelmében szükségessé vált: e czélből van szerencsém az erre vonatkozó kegyelmes királyi leiratot fölbontás és felolvasás végett tisztelettel átnyújtani. Péchy Tamás képviselőházi elnök felbontja a királyi leiratot. Baross Gábor képviselőházi jegyző olvassa a királyi leiratot.

Mi Első Ferencz József Isten kegyelméből ausztriai császár, Csehország királya stb. és Magyarország apostoli királya, kedvelt Magyarországnak és társországi hű zászlósainak, egyházi és világi főrendeknek és képviselőinek, kik az általunk 1882. évi szeptember hó 24. napjára Budapest fővárosunkba összehívott országgyűlésen egybegyűlvék, üdvöt és kegyelmünket.

Kedvelt hűveink! Az 1873-ik évi X. törvényezikk értelmében koronaőrül megválasztott tolnai gróf Festetics György valóságos belső titkos tanácsosunk, őszintén kedvelt hívünket, a mai napon kelt elhatározásunknál fogva, magyar királyi főudvarmesterünkké kegyelmesen kinevezvén, és ennek folytán az egyik koronaőri állomás törvényesen megürülvén: hogy az országos főrendek és képviselők a magyar szent korona őrének megválasztására nézve fenálló törvényes jogukat gyakorolhassák, királyi hatalmunknál fogva, a mondott koronaőri állomásra:

1-ször. Okányi Szlávy József valóságos belső titkos tanácsosunkat, a Szent-István- és Lipót-rendek nagykeresztes vitézét;

2-szor: gróf Csáky László valóságos belső titkos tanácsosunkat, a Lipót-rend közép keresztes vitézét;

3-or: Szentiványi Márton valóságos belső titkos tanácsosunkat, a Szent-István-rend kiskeresztes vitézét s Liptómege főispánját;

4-szer: báró Kemény János, a magyar képviselőház alelnökét, kedvelt hűveinket ezennel kijelöljük; a megválasztandó általunk megerősítendő koronaőr, a törvényszerű esküt a törvényes szokás szerint az országos Főrendek és Képviselők színe előtt fogván letenni.

Hozzátok egyébiránt császári és királyi kegyelmünkkel állandóan hajlandók maradunk.

Kelt Gödöllőn, ezernyolczszáznyolczvankettedik évi november hó huszonegyedikén.

Ferencz József, s. k.

Tisza Kálmán, s. k.

Mailáth György főrendiházi elnök: Méltóztassanak az orsz. főrendek és képviselők az imént kijelöltek közül a magyar koronaőri tisztre, törvényadta jo-

goknál fogva, megválasztani azt, kit ez országos tisztre legérdemesebbnek tartanak. (Zajos fölkiáltások minden oldalról: Éljen Szlávy József!)

Péchy Tamás képviselőházi elnök: Az egybegyűlt országos főrendek és képviselők a megürült koronaőri méltóságra Szlávy József urat választották meg. (Lelkes éljenzés.) A választás eredményét miniszterelnök ur ő Felségének szokott módon még ezen ülés folyamán legmagasabb tudomására fogja juttatni. Mailáth György főrendiházi elnök: E czélből engedjék meg az országosan egybegyűlt főrendek és képviselők, hogy az ülés néhány perczre felfüggesztessék, míg a jegyzőkönyv hitelesítettik.

(Szünet után.) Péchy Tamás képviselőházi elnök: Méltóztassanak a jegyzőkönyvet meghallgatni. Rudnyánszky József b. főrendiházi jegyző (olvassa a jegyzőkönyvet.) Péchy Tamás képviselőházi elnök: Van-e észrevétel? (Nincs!) A jegyzőkönyv tehát hitelesítve van. Mailáth György főrendiházi elnök: A válasz beérkeztéig az ülést közös egyetértéssel egy órai tartamra felfüggesztem.

(Szünet után.) Mailáth György, főrendiházi elnök: Van szerencsém jelenteni az országosan egybegyűlt főrendeknek és képviselő uraknak, hogy a miniszterelnök ur ő nagyméltósága által épen most jutott kezemhez a kegyelmes királyi leirat, melynek fölbontását és felolvasását kérem. Péchy Tamás képviselőházi elnök: (Átv teszi a királyi leiratot, fölbontja és átadja a jegyzőnek.) Baross Gábor képviselőházi jegyző: (Olvassa a királyi leiratot.)

Mi Első Ferencz József Isten kegyelméből ausztriai császár, Csehország királya stb. és Magyarország apostoli királya.

Kedvelt Magyarországnak és társországi hű zászlósainak, egyházi és világi főrendeknek és képviselőinek, kik az általunk 1882. évi szeptember hó 24-ik napjára Budapest fővárosunkba összehívott országgyűlésen egybegyűlvék, üdvöt és kegyelmünket.

Kedvelt hűveink! Nemes és vitézlő okányi Szlávy József, valóságos belső titkos tanácsosunk, a Szent-István apostoli királyi rendjének, valamint a Lipót-rendnek nagykeresztes vitéze, őszintén kedvelt hívünk az országos főrendek és képviselők által tolnai gróf Festetics György, valóságos belső titkos tanácsosunknak s a Szent-István apostoli királyi rend nagykeresztes vitézének főudvarmesterünkké lett kinevezetése folytán megürült koronaőri állomásra megválasztatván ezen választást ezennel jóváhagyjuk és megerősítjük.

Hozzátok egyébiránt császári és királyi kegyelmünkkel állandóan hajlandók maradunk. (Éljenzés.)

Kelt Budapest en, ezernyolczszáznyolczvankettedik évi november hó harminczadikán.

Ferencz József s. k.

Tisza Kálmán s. k.

Péchy Tamás képviselőházi elnök: A választást megerősítő imént felolvasott kegy. királyi leirat hódoló tisztelettel tudomásul vétetik. A megválasztott koronaőr

ur felesketése a két ház fogadtatása után délután 2 órakor fog megtörténni; az e tárgyban felveendő jegyzőkönyv pedig nyomban utánna itt fog hitelesített. Kérem ennelfogva az országosan egybegyült főrendeket és képviselőket, hogy fogadás és felesketés után itt megjelenjen szíveskedjenek.

Mailáth György főrendiházi elnök: Az ülés ezen részének jegyzőkönyve most fog hitelesítettetni. Rudnyánszky József br. főrendiházi jegyző: (olvassa a jegyzőkönyvet.) Péchy Tamás képviselőházi elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki. Mailáth György főrendiházi elnök: Ennelfogva kérem az országosan egybegyült főrendeket és képviselőket, hogy a felesketés után itt megjelenjen méltóztatassanak.

Az esküvőre a magyar országgyűlés mindkét házának tagjai d. u. 2. óra előtt ős Budavárába mentek, hol a királyi palota kihallgatási termében gyűltek össze.

Mihelyt a rendezkedés megtörtént, ezt a cs. kir. első főudvarmester ő Felsőségének bejelenté, mire ő Felsőge belső termeiből a következő kísérettel a nagy terembe vonult: egy cs. k. kamarai őrök, a magyar királyi főajtóállómester helyettese, a többi országzászlósok (párosával), a Bibornok Hercegg Primás, a magyar királyi miniszterek, a cs. k. első főudvarmester a pálezával, a m. k. főlovászmester, mint a cs. kir. udvari főmarschall helyettese felfelé tartott meztelen karddal, s ennek jobbán az apostoli keresztet vivő püspök. A terembe érve, ő császári és apostoli királyi Felsőge a trónra lépett, leült s fővegét feltevé, kísérete pedig a trónnál a megjelölt helyeket foglalta el.

Erre az ujonnan kinevezett koronaőr a magyar királyi miniszterelnöknek a végzendő ünnepélyes cselekvényre vonatkozó néhány bevezető szava után, az ő Felsőge személye körüli magyar miniszter által felolvasott következő esküt ő császári és apostoli királyi Felsőge kezéhez letette:

„Én Szlávy József, Magyarország szent koronájának őre, ő szentelt Felsőgenek előleges kijelölése mellett az ország által rendesen megválasztatván és ő szentelt Felsőge legkegyelmesebb urunk által megerősítettén, esküszöm az élő Istenre, boldogságos szűz Máriára és Istennek minden szenteire és választottaira, hogy én Magyarországnak szent koronáját s egyéb királyi és országos jelvényeket, melyek vele együtt zár alatt tartatnak, tehetségem szerint, különösen, midőn a sor rajtam leendő, szorgalmasan és hűségesen megőrzendém, s gondját viselni fogom; azon koronát őrző katonákat szorgalmasan és hű megőrzésre nézve jó fegyelemben tartandom, magát a szent koronát s a királyi és országos a mellett tartott jelvényeket semmi csalfasággal vagy csalással semmi uton módon az országtól és a törvényesen koronázott királytól el nem idegenítendém. Isten engem úgy segélyen, a boldogságos szűz Mária és minden szentek.”

Ennek utána ő Felsőge belső termeibe visszavonult. A visszavonulás a fennebi sorrendben történt.

Az országgyűlés mindkét házának tagjai pedig a képviselőházba tértek vissza, hol az új koronaőr eskü.

Ki a d j a: Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat. Szerkesztőbizottság. Felelős szerkesztő: BIRO BÉLA
Szerkesztőtársak: BALOGH IGNÁCZ, Dr. CSERNI BÉLA, FABIÁN SÁNDOR, Dr. TÓDOR JÓZSEF.

Nyomatott a püsp. lyc. nyomda gyorssajtóján (Klüger B-nál.) Gyulaféhvártán.

tételéről szóló jegyzőkönyv felolvasatott s hitelesített, Szlávy József új koronaőr pedig megválasztatásáért köszönetet mondott.

Irodalom.

— Egy év Párisban vagy az ész ellenmondásai című kitűnő francia munka, mely most közöltetik a „Magyar Korona“ tárczájában, külön kiadásban is meg fog jelenni. A munka, mely valódi apológiája a keresztény katolikus vallásnak, elbeszélés alakjában van tartva. A genialis szerző e műben feltűnteti a kath. vallás isteni voltát, szépségét, erejét, hatását, befolyását a tudományokra, a szépművészetekre, az erkölcs finomítására, a lélek nemesítésére, a bűn által meggyöngyült s elhomályosult ész erősítésére, fölvilágosítására. A munka, melyet különösen az ifjuság köztijerítésére ajánlunk, csinos kiállításban, mintegy 12—15 ívre fog terjedni, s ára bermentes szétküldéssel 1 frt. lesz. A munka november hó végéig fog sajtó alól kikerülni, a miért ist t. olvasóinkat, kik a művet birni óhajtják, felkérjük megrendeléseiket mielőbb megtenni. A művet kitűnő és vallásos tartalmánál fogva kardcsonti és ujevi ajándéknak, továbbá a gymnasiumi és nyilvános könyvtáraknak a legjobb lelkismerettel ajánljuk. Megrendelések és penzbeli küldemények a „Magyar Korona“ szerkesztőségének Budapest (Hungária szálloda) czimzendők. Hat példányra egy tiszteletpéldánnyal kedveskedünk.

— Megjelent és beküldetett: „Időhöz nem kötött Rőpirkák“ Vagy a kath. kerkérdések népszerű fejtegetése. Katolikus hitfelelnek számára szerkesztő s kiadja: Tenge. Egy szám ára 2 kr. Ily alakban számdéka szerzőnek a katolikus kerkérdésekről kedves hitrokonainkkal beszélgetni. Ha a vállalat pártolattni fog, az időhöz nem kötött „Rőpirkák“ sürűben fognak megjelenhetni, Eljárása szerzőnek a következő leendő: A „Rőpirkák“ból, melyeknek ára 2 kr., előbb ismerőseinek küld szerző, utóbb kívánatra másoknak is több példányban, melyeknek elfogadásával semmi kötelesség nem jár. Sekrestyés, harangozó azokat a tizedik példány fejében hitrokonaink között könnyen elárulhatják. — Mihelyt az elárulított példányok beérkezett árából, melyből a postautalvány díja kivonandó, a kiadás költségei fedezve lesznek, megjelenik a „Rőpirkák“ II. száma. A pénz a szerkesztőségnek Gyulaféhvárra küldendő. — T. olvasóink figyelmébe és kolónösen a lelkesek és tanítók meleg partolósába ajánljuk ezen életrevaló és valóban áldozatkész irodalmi vállalatot. — A külfömrát illetőleg, melyet nem a legzélszerűbbnek talál szerkesztőségünk, majd érintkezésbe tesszük magunkat a t. szerzővel s a szükséges módosítás keresztülvitelét a memnyiben lehetséges lesz, közre fogunk működni.

A napi események köréből.

— Főpásztorunk ő Nagyméltósága t. évi nov. 30-án a valóságos belső titkos tanácsosi esküt ő Felsőge kezébe letette. Ő nagyméltósága valószínűleg decz. 3-án fog székhelyére visszaérkezni.

— A Koronaőr megválasztatásának imponans szerzetásai nagyszerű hatás közt mentek végbe. A magyar korona biboros áldornagyai és főpapjai nagyszámban voltak képviselve. Szlávy József új koronaőr szép beszédben mondott köszönetet. Ezen alkalmából az egyháznagyok is egymást tisztelő látogatásokkal tüntették ki. Király ő Felsőge Simor János bibornok és hercegprimás ő Emjät egy óráig tartó magán kihallgatáson fogadta. A hercegprimás ő Emjánál pedig a nap folyamán tisztelegtek az erdélyi, győri, veszprémi, szatmári, pécsi, szepesi püspök ő Nagyméltóságaik.

Szerkesztői üzenetek

— B. V. Kolozsvárt „Eszer“ mindenestire meg fog jelenni, mi helyest az ügy be lesz fejezve.

— J. Gy. N.-Enyed. A három közül a „bucsu“ jönni fog, a más kettő nem egészen úti meg a hártókat.